

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΑΜΑΝΑΚΗΣ

**Η ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ**

**Αποτέλεσμα μιας εμπειρικής έρευνας
στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων***

---

* Στη συγκέντρωση του εμπειρικού υλικού και στην κωδικοποίησή του συνεργάστηκε η Ράνια Φραγκισκάτου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Εισαγωγή	15
1.	Σκοπός και μεθοδολογία της έρευνας	16
1.1.	Οριοθέτηση του αντικειμένου και διατύπωση των ερευνητικών υποθέσεων	16
1.2	Πληθυσμός και δείγμα	22
1.3	Μέθοδος, ερευνητικά εργαλεία και διεξαγωγή της έρευνας	23
2	Χωροταξική οριοθέτηση, υποδομή και Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας της Φοιτητικής Εστίας (Φ.Ε.) Ιωαννίνων	23
3	Κοινωνική και πολιτιστική ζωή στην Εστία	27
3.1	Κοινωνικοπολιτισμική οριοθέτηση των οικοτρόφων	27
3.2	Κοινωνικές σχέσεις των οικοτρόφων	30
3.2.1.	Τα δύο φύλα και η μεταξύ τους σχέση	33
3.3	Πολιτιστικές δραστηριότητες και ελεύθερος χρόνος στην Εστία	34
3.4	Κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζεται η κοινωνικοπολιτιστική ζωή στην Εστία	36
3.4.1.	Ο κύκλος της ζωής σ' ένα 24ωρο	36
3.4.2	Μελέτη: έργο ή πάρεργο;	39
3.4.3	Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας	40
3.4.4	Ιεραρχία	41
3.4.5	Τα "σκαλάκια" ως σημείο συμπύκνωσης της κοινωνικοπολιτιστικής ζωής στην Εστία	43
3.5	Η Εστία ως χώρος πολιτικής κοινωνικοποίησης	47
4.	Η Εστία και ο κοινωνικός περίγυρος	49
5.	Υπενοικίαση: εκμετάλλευση ή διέξοδος από το ασφυκτικό εστιατικό περιβάλλον;	52
6	Επιπτώσεις της διαμονής στην Εστία για την εξέλιξη του ατόμου	54
7	Συμπεράσματα	60
	Βιβλιογραφία	63
	Παράρτημα	65

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.M 4 =	Κωδικός φοιτητή που έδωσε συνέντευξη. Το πρώτο γράμμα αναφέρεται στο φύλο (Α=Αγόρι, Κ=Κορίτσι) το δεύτερο στο Τμήμα (Μ =Μαθηματικό, Φ = Φιλολογικό, ΦΠΨ =Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Ι =Ιατρική). Ο αριθμός συμβολίζει το έτος σπουδών
Απ =	Απόφοιτος/η
Νρ. 22 =	Κωδικός του ερωτηματολογίου
Ε =	Εστία
ΕΚΛ =	Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας
Φ.Ε. =	Φοιτητική Εστία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εργασίες που αναφέρονται στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση θα μπορούσαν να καταταγούν στις ακόλουθες κατηγορίες.¹

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι εργασίες που αναλύουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως θεσμό, ή αναφέρονται στην εκπαιδευτική πολιτική που αφορά σ' αυτό το θεσμό. Ενδεικτικά παραπέμπουμε στις σχετικές εργασίες των: Ασπρογέρακα - Γρίβα (1984), Βρυχέα/Γαβρόγλου (1982), Κιντή (χ.ε), Πανούση (1985, 1991).

Μια δεύτερη κατηγορία αποτελούν οι εργασίες που κινούνται στα πλαίσια της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και επιδιώκουν είτε μέσω εμπειρικών ερευνών (Λαμπίρη - Δημάκη 1974, Ψαχαρόπουλος/Καζαμίας 1985) είτε μέσα από την ανάλυση στατιστικών δεδομένων (Δρεττάκης 1977, 1979) να καταδείξουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες που υπάρχουν στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σε αντίθεση με τις δύο παραπάνω κατηγορίες εργασιών, συναντούμε σπανιότερα εργασίες που αναφέρονται στη σχέση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την ανάπτυξη και γενικότερα με την οικονομία (τρίτη κατηγορία). Ως αντιπροσωπευτικές εργασίες αυτής της κατηγορίας αναφέρουμε τις εργασίες των Ψαχαρόπουλου/Καζαμίας (1985), του Κουτσομαρή (1980), καθώς κι εκείνη του Πεσμαζόγλου (1987) στο βαθμό που αυτή αναφέρεται και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ακόμα πιο σπάνιες είναι οι εργασίες που αναλύουν τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης στα ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), καθώς και τα αποτελέσματα αυτής της κοινωνικοποίησης. Ως αντιπροσωπευτική εργασία γι αυτή την τελευταία κατηγορία μπορεί να θεωρηθεί η έρευνα των Κοσμόπουλου, Παϊζη, Πετρόπουλου, Γεωργακάκου (1985) στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Σ' αυτή την κατηγορία μπορούν επίσης να ενταχθούν η έρευνα του Γεώργα (1986)

---

¹ Οι τίτλοι των εργασιών που αναφέρουμε είναι ενδεικτικοί και δεν είναι φυσικά οι μοναδικοί. Επίσης η κατάταξη μιας εργασίας στη μια ή στην άλλη κατηγορία δεν είναι απόλυτη, γιατί πολλές εργασίες ανήκουν συγχρόνως σε περισσότερες από μια κατηγορίες.

στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και η έρευνα του Anderson (1980) σε μια σειρά ελληνικών Α.Ε.Ι.

Σύμφωνα με το Γερμανό παιδαγωγό Huber (1980: 522) οι τομείς έρευνας της κοινωνικοποίησης στα ΑΕΙ μπορούν να καταταγούν σε τρεις κατηγορίες:

α) Διερεύνηση των ατομικών και περιβαλλοντικών όρων (συνθηκών) κάτω από τους οποίους πραγματώνεται η κοινωνικοποίηση.

β) Εξέλιξη της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης και

γ) αποτελέσματα της κοινωνικοποίησης σε σχέση με την "παροχή προσόντων", τους "προσανατολισμούς" και το "κοινωνικό status" των αποφοίτων των ΑΕΙ και, τέλος, τη συμβολή της πανεπιστημιακής κοινωνικοποίησης στην "αναπαραγωγή" της κοινωνικής δομής.

Οι περισσότερες εργασίες που έχουν σχέση με τα ελληνικά ΑΕΙ εντάσσονται άμεσα ή έμμεσα στην πρώτη κατηγορία.

Η δική μας εργασία αναφέρεται τόσο στους όρους της κοινωνικοποίησης όσο και στη διαδικασία και μάλιστα σ ένα συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο του Πανεπιστημίου, τη Φοιτητική Εστία (Φ.Ε.). Η συγκεκριμένη Φ.Ε. που αποτέλεσε αντικείμενο της έρευνάς μας είναι εκείνη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Με την παρούσα μας έρευνα δε φιλοδοξούμε να διερευνήσουμε όλες τις πτυχές της Φ.Ε. ως χώρου κοινωνικοποίησης. Την έρευνά μας την αντιλαμβανόμαστε ως "μελέτη μιας περίπτωσης" (case study), η οποία περίπτωση μάλιστα δεν είναι με βεβαιότητα αντιπροσωπευτική, δεδομένου ότι το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων είναι ένα περιφερειακό Πανεπιστήμιο. Εκτός τούτου η προσέγγιση του θέματος επιχειρείται μόνο από την οπτική γωνία των οικοτρόφων.

Εντούτοις, είμαστε της άποψης ότι μέσα από τις αναλύσεις μας θα αναδειχτούν κάποιες παράμετροι και διαδικασίες κοινωνικοποίησης που ισχύουν για κάθε ελληνική Φοιτητική Εστία.

1. Σκοπός και μεθοδολογία της έρευνας.

1.1 οριοθέτηση του αντικειμένου και διατύπωση των ερευνητικών υποθέσεων

Το γνωστικό μας ενδιαφέρον για τη Φ.Ε. ως χώρου κοινωνικοποίησης ανάγεται στην ιδιαιτερότητα αυτού του χώρου.

Σύμφωνα με την προεπιστημονική γνώση που διαθέτουμε για την ελληνική Φ.Ε., τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι τα ακόλουθα:

-η κατά κανόνα χωροταξική οριοθετησιμότητά της,

-η κοινωνική - πολιτιστική οριοθετησιμότητα των οικοτρόφων,
 -η ηλικιακή ομοιογένεια των οικοτρόφων (ομάδες ομηλικών) και,
 τέλος,

-η αντιφατικότητα αναφορικά με τη λειτουργία της. Από τη μια φαίνεται να λειτουργεί σαν κλειστό ίδρυμα και από την άλλη σαν ξενοδοχείο. Επιστημονική γνώση για την κοινωνικοποιητική λειτουργία της Φ.Ε. στην Ελλάδα δεν διαθέτουμε¹. Θα μπορούσαμε βέβαια να μεταφέρουμε την επιστημονική γνώση που προέκυψε από έρευνες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και προπάντων στις Η.Π.Α. Όμως, η μεταφορά αυτής της γνώσης είναι αρκετά προβληματική, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά την κοινωνικοποίηση στην Εστία.

Στο πρόβλημα αυτό προσέκρουσε ο Huber (1980: 540) ήδη τη δεκαετία του 1970 στη Γερμανία. Σχετικά με τις Φοιτητικές Εστίες διαπίστωσε ότι οι γερμανικές Φ.Ε. είχαν περισσότερο τον χαρακτήρα "ξενοδοχείου" και δεν μπορούσαν να συγκριθούν μ' εκείνες στην Αμερική.

Η "ξενοδοχειακή" λειτουργία των Φ.Ε. είναι ένα χαρακτηριστικό και των Φ.Ε. στην Ελλάδα. Αυτό προκύπτει, κυρίως, από τις μαρτυρίες ατόμων που έχουν άμεση αντίληψη του τρόπου λειτουργίας των Φ.Ε. (οικότροφοι, προσωπικό της Φ.Ε.).

Βέβαια, αυτό το χαρακτηριστικό αντιφάσκει στην παραπάνω αναφορά μας, σύμφωνα με την οποία η Φ.Ε. φαίνεται να λειτουργεί σαν ένα "κλειστό ίδρυμα".

Αυτή η αντίφαση δεν είναι η μοναδική στην οποία προσκρούσαμε στην προσπάθειά μας να προσεγγίσουμε θεωρητικά το προς διερεύνηση αντικείμενο.

Από την προέρευνα που διεξάγαμε² στη Φοιτητική Εστία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με στόχο τη συλλογή πρώτων πληροφοριών, προέκυψε μια αντιφατική εικόνα σε σχέση με την οργάνωση της

1 Η Λαμπίρη-Δημάκη (1974: 185 κ.ε) αναφέρεται στη σχέση μεταξύ κατοικίας και επίδοσης των φοιτητών, κάτι, όμως, που δεν θα μας βοηθά στη συγκεκριμένη περίπτωση. Το ίδιο ισχύει και για τα αποτελέσματα της έρευνας του Κοσμόπουλου (κ.α. 1985), που αναφέρονται στη στέγαση των φοιτητών του Πανεπιστημίου Πατρών.

2 Στα πλαίσια της προέρευνας πήραμε συνεντεύξεις από 4 φοιτητές και 4 φοιτήτριες. Οι συνεντεύξεις αφορούσαν σε θέματα υποδομής της Φ.Ε., στην κοινωνική ζωή, στις σχέσεις Φ.Ε. και κοινωνικού περιγύρου και στις επιπτώσεις της παραμονής στη Φ.Ε. για την εξέλιξη του ατόμου.

κοινωνικής ζωής στη Φ.Ε. και τους όρους διαβίωσης σ' αυτή. Για ορισμένους, στη Φ.Ε. επικρατούσε ένα "χάος" που καθιστούσε τη διαβίωση ανυπόφορη. Για κάποιους άλλους επικρατούσε μια "τάξη στην αταξία" και η ζωή στην Εστία ήταν ευχάριστη.

Η εντύπωση ότι η Φ.Ε. είναι ένας κοινωνικός χώρος στον οποίο κυριαρχεί η "αταξία" είναι διάχυτη και στον εξωπανεπιστημιακό περιγύρο. Αυτό μάλιστα δεν ισχύει μόνο για τα Ιωάννινα, όπου αναφέρεται η έρευνά μας, αλλά για όλη την Ελλάδα. Κατά καιρούς, για παράδειγμα, διαβάζουμε στον τύπο κι ακούμε στα ραδιο-τηλεοπτικά κανάλια ότι οι Φ.Ε. είναι χώροι διακίνησης ναρκωτικών.

Η έλλειψη εξειδικευμένης επιστημονικής γνώσης για την κοινωνικοποίηση στα ελληνικά ΑΕΙ -η οποία θα καθιστούσε δυνατή μια διαφοροποιημένη προσέγγιση του προς διερεύνηση αντικειμένου- είχε ως συνέπεια να πάρει η έρευνά μας το χαρακτήρα μιας πρωτογενούς έρευνας. Στόχος της, δηλαδή, είναι να συγκεντρώσει πρωτογενή ερευνητικά δεδομένα, που θα μας βοηθήσουν να αποκτήσουμε μια διαφοροποιημένη εικόνα για το προς διερεύνηση αντικείμενο και να το προσεγγίσουμε σε μια επόμενη φάση με πιο διαφοροποιημένες θεωρητικές αφετηρίες και υπόθεσεις.

Με αφετηρία τα χαρακτηριστικά που προαναφέραμε

-χωροταξική οριοθετησιμότητα της Εστίας,

-κοινωνικοπολιτισμική οριοθετησιμότητα των οικοτρόφων και,

τέλος,

-ηλικιακή ομοιογένεια των οικοτρόφων,

θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια πρώτη, εμπειρικά μη τεκμηριωμένη απάντηση στην αντιφατική εικόνα που προέκυψε από την προέρευνα αναφορικά με την οργάνωσή της κοινωνικής ζωής στην Εστία και να διατυπώσουμε ορισμένες βασικές υποθέσεις.

Οι αντιφατικές πληροφορίες που διαθέτουμε για την οργάνωση της κοινωνικής ζωής στη Φ.Ε. μας υποχρεώνουν να θέσουμε κατ' αρχή ένα απλό ερώτημα: Είναι, τελικά, οι Φοιτητικές Εστίες ένας κοινωνικός χώρος, στον οποίο η κοινωνική και πολιτιστική ζωή είναι οργανωμένη σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες ή είναι ένας χώρος στον οποίο κυριαρχεί η αταξία;

Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι βέβαια απλή, δεδομένου ότι δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνική ζωή χωρίς κοινωνικούς κανόνες. Το γεγονός, όμως, ότι τόσο ορισμένοι οικότροφοι όσο και εξωεστιακά άτομα (φοιτητές και μη) προβάλλουν το επιχείρημα της

"αταξίας" μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι οι κανόνες που ισχύουν στη Φ.Ε.

- α) δεν είναι σαφείς και δεδηλωμένοι,
- β) ότι αποκλίνουν από τους εκτός Εστίας ισχύοντες κανόνες και
- γ) ότι η τήρηση αυτών των έστω και ασαφών κανόνων δεν ελέγχεται από κάποιον υπεύθυνο (αυθεντία).

Η παραπάνω υπόθεση, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά της ηλικιακής ομοιογένειας και της κοινωνικοπολιτισμικής οριοθετησιμότητας, μας επιτρέπει να υποθέσουμε παραπέρα ότι στις Φ.Ε. δημιουργείται ένα είδος **υποκουλτούρας**, η οποία άμεσα ή έμμεσα επιβάλλεται σ' όλους τους οικοτρόφους, δεδομένου ότι ο καθένας που κατοικεί στην Εστία είναι υποχρεωμένος να συμβιώνει με τους άλλους.

Αν αποδεχτούμε την αντίληψη που κυριαρχεί στην Κοινωνιολογία, σύμφωνα με την οποία η **υποκουλτούρα** είναι ένα σύστημα αξιών, στάσεων, τρόπων συμπεριφοράς και ζωής μιας κοινωνικής ομάδας, το οποίο (σύστημα) διαφοροποιείται αλλά ταυτόχρονα είναι συνδεδεμένο με το γενικό κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα (Abercrombie 1991: 365), τότε πρέπει να υποθέσουμε ότι η υποκουλτούρα που δημιουργείται στη Φ.Ε. έχει τους δικούς της κανόνες που αποκλίνουν από εκείνους της κυρίαρχης κουλτούρας στην κοινωνία, συγχρόνως όμως αυτή η υποκουλτούρα συνδέεται θεσμικά και κοινωνικοπολιτισμικά με τον εξωεστιακό κοινωνικοπολιτισμικό περίγυρο.

Όπως διαφαίνεται από τις παραπάνω αναφορές μας, η υπόθεσή μας σχετικά με την υποκουλτούρα βασίζεται στα τρία χαρακτηριστικά της Εστίας:

ηλικιακή ομοιογένεια, κοινωνικοπολιτισμική οριοθετησιμότητα και χωροταξική οριοθετησιμότητα.

Σε αντίθεση με το πρώτο και το τρίτο κριτήριο, που είναι σαφή και δεδομένα, το δεύτερο πρέπει να αποσαφηνιστεί.

Λέγοντας κοινωνικοπολιτισμική οριοθετησιμότητα εννοούμε ότι οι φοιτητές/τριες που διαμένουν στη Φ.Ε. προέρχονται από συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα. Μ' αυτή την έννοια η κοινωνικοπολιτισμική τους προέλευση είναι οριοθετήσιμη. Και αν δεχτούμε ότι οι οικότροφοι προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, τότε ο φοιτητικός πληθυσμός της Εστίας θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από μια κοινωνικοπολιτισμική ομοιογένεια, η οποία αποτελεί ευνοϊκό παράγοντα για τη δημιουργία της υποκουλτούρας, που αναφέραμε παραπάνω, καθώς και τη δημιουργία ομοιογενών ομάδων

ομηλικών (για τα χαρακτηριστικά των ομάδων ομηλικών σε σχέση με την υποκοουλτούρα βλ. Schäfers 1985: 170 κ.ε.).

Υποθέτουμε επίσης ότι ο παράγοντας της χωροταξικής οριοθετησιμότητας ευνοεί τη δημιουργία μιας "εστιακής υποκοουλτούρας", καθώς και τη δημιουργία ομάδων μεταξύ των οικοτρόφων.

Λογική συνέπεια των παραπάνω υποθέσεων είναι μια παραπέρα υπόθεση, σύμφωνα με την οποία οι ομάδες ομηλικών (παρέες) των οικοτρόφων συγκροτούνται κυρίως από άτομα που διαμένουν στην Εστία.

Μ' άλλα λόγια η διαμονή στην Εστία επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις του οικοτρόφου. Βέβαια, εκείνο που επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις δεν είναι η διαμονή καθ' αυτή, αλλά οι όροι λειτουργίας της Εστίας και η οργάνωση της κοινωνικής ζωής σ' αυτή. Επειδή οι όροι λειτουργίας της Εστίας όχι μόνο δεν μας ήταν γνωστοί, αλλά και οι πληροφορίες που διαθέταμε ήταν αντιφατικές, ένας από τους στόχους της έρευνάς μας ήταν η συγκέντρωση και ανάλυση πληροφοριών σχετικά με τη λειτουργία της Εστίας και την οργάνωση της κοινωνικής ζωής σ' αυτή.

Υπενθυμίζουμε ότι η αντιφατικότητα αναφορικά με τη λειτουργία της Εστίας εστιάζεται στο ότι από τη μια φαίνεται να λειτουργεί σαν "κλειστό ίδρυμα" (total Institution) κι από την άλλη σαν ξενοδοχείο.

Βέβαια, είναι προφανές ότι τα χαρακτηριστικά των "κλειστών ιδρυμάτων", έτσι όπως τα αντιλαμβάνεται ο Goffman (1972)¹ ισχύουν μόνο κατά ένα μέρος για τις Φ.Ε.

---

1 Κατά τον Goffman (1972:17) το κύριο χαρακτηριστικό των κλειστών ιδρυμάτων είναι ότι ύπνος, εργασία και παιχνίδι (ελεύθερος χρόνος) πραγματώνονται σ' ένα και τον αυτό τόπο. Πιο συγκεκριμένα ο Goffman υποστηρίζει ότι στα κλειστά ιδρύματα:

- α) Όλες οι υποθέσεις της ζωής πραγματώνονται στον ίδιο τόπο (χώρο) και κάτω από την ίδια αυθεντία.
- β) Όλα τα μέλη του ιδρύματος περνούν όλες τις φάσεις της εργασίας τους στα πλαίσια της ευρύτερης ομάδας και κάτω από τις ίδιες συνθήκες.
- γ) Όλες οι φάσεις των εργασιμών ημερών είναι ακριβώς καθορισμένες και λειτουργούν σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες που επιβάλλονται "από πάνω" και
- δ) οι "από πάνω" επιβαλλόμενες δραστηριότητες αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων του ιδρύματος.

Στις Φ.Ε. πραγματώνεται μόνο ένα μέρος της εργασίας (η μελέτη), καθώς και του ελεύθερου χρόνου και μάλιστα ανεξάρτητα από κανόνες που επιβάλλονται "από πάνω". Από την άλλη πλευρά, όμως, για να λειτουργήσει ένα ίδρυμα στο οποίο συμβιώνουν μερικές εκατοντάδες άνθρωποι (στη Φ.Ε. Ιωαννίνων στεγάζονται 470 άτομα), είναι αναγκαίοι κάποιοι κανόνες που να επιβάλλουν μια ομοιόμορφη συμπεριφορά στους "τροφίμους". (π.χ. κοινές ώρες σίτισης, ύπνου, εργασίας κλπ.).Μ' αυτή την έννοια η Φ.Ε. φέρει κάποια χαρακτηριστικά των κλειστών ιδρυμάτων¹.

Αν όμως δεχτούμε ότι υπάρχουν κανόνες που επιβάλλουν μια ομοιομορφία στη συμπεριφορά των οικοτρόφων, τότε η ατομικότητα και η ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου προσώπου περιορίζονται, πράγμα που σημαίνει, με τη σειρά του, ότι μεταξύ του τρόπου λειτουργίας της Εστίας και της εξέλιξης του οικοτρόφου πρέπει να υπάρχει μια άμεση συνάρτηση. Αν πάλι δεχτούμε ότι σ' ένα πολυπληθές ίδρυμα, όπως είναι οι Φ.Ε., δεν υπάρχουν δεσμευτικοί κανόνες, δηλαδή, επικρατεί "αταξία" τότε εκείνο που θα επηρεάζει την εξέλιξη των οικοτρόφων θα είναι η έλλειψη κανόνων.

Σε κάθε περίπτωση, δηλαδή, υποθέτουμε ότι υπάρχει μια συνάρτηση μεταξύ του τρόπου λειτουργίας της Εστίας και της παραμονής του οικοτρόφου σ' αυτή, από τη μια, και της μαθησιακής, κοινωνικής και ψυχολογικής εξέλιξης των οικοτρόφων από την άλλη.

Συνοπτικά μπορούμε, λοιπόν, να διατυπώσουμε τις εξής υποθέσεις:

-Μεταξύ της οργάνωσης της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία και της διαμονής σ' αυτή, από τη μια, και της μαθησιακής, κοινωνικής και ψυχολογικής εξέλιξης των οικοτρόφων από την άλλη, υπάρχει μια άμεση συνάρτηση.

Οι (κοινωνικοί) κανόνες που ισχύουν στην Εστία
α) δεν είναι σαφείς και δεδηλωμένοι και

---

1 Ο Goffman (1972: 18) υπογραμμίζει ότι τα χαρακτηριστικά που προαναφέραμε δεν τα συναντούμε μόνο στα κλειστά ιδρύματα, αλλά και σε πολλά άλλα ιδρύματα των σύγχρονων βιομηχανικών και μεταβιομηχανικών κοινωνιών (π.χ. εκπαιδευτικά ιδρύματα). Η βασική διαφορά μεταξύ κλειστών και μη κλειστών ιδρυμάτων είναι ότι στα δεύτερα δεν υπάρχει άμεσος καταναγκασμός, το άτομο έχει (περισσότερη) ελευθερία.

β) αποκλίνουν από εκείνους που ισχύουν στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα.

-Η τήρηση των έστω ασαφών κανόνων που ισχύουν στην Εστία δεν ελέγχεται από κάποιο (ους) υπεύθυνο (ους) (αυθεντία).

-Η χωροταξική οριοθετησιμότητα της Εστίας, καθώς και η κοινωνικοπολιτισμική οριοθετησιμότητα και η ηλικιακή ομοιογένεια των οικοτρόφων ευνοούν τη δημιουργία μιας "εστιακής υποκοουλτούρας".

-Η "εστιακή υποκοουλτούρα" έχει τους δικούς της κοινωνικούς κανόνες, οι οποίοι αποκλίνουν από εκείνους του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού συστήματος. Συγχρόνως, όμως, αυτή η υποκοουλτούρα συνδέεται θεσμικά και κοινωνικοπολιτισμικά με το ευρύτερο σύστημα.

-Η οριοθετησιμότητα που προαναφέραμε, καθώς και η ηλικιακή ομοιογένεια των οικοτρόφων ευνοούν τη δημιουργία ομάδων (παρέες) μεταξύ των οικοτρόφων και κατά συνέπεια την αποκοπή από τον ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περίγυρο.

1.2. Πληθυσμός και δείγμα

Τον πληθυσμό μας αποτελούσαν οι φοιτητές και φοιτήτριες που διέμεναν το εαρινό εξάμηνο 1990 στη Φοιτητική Εστία Ιωαννίνων. Τη συγκεκριμένη περίοδο στεγάζονταν στην Εστία 265 φοιτητές και 205 φοιτήτριες. Από αυτούς πήραμε ένα δείγμα εθελοντών ίσο με το 30% του πληθυσμού. Μπορέσαμε, όμως, να αξιολογήσουμε μόνο 131ρωτηματολόγια. 72 ερωτηματολόγια αγοριών και 59 κοριτσιών.

Στο δείγμα αντιπροσωπεύονται όλα τα Τμήματα και όλα τα έτη σπουδών.

Η ηλικία τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών κυμαίνονταν μεταξύ του 19ου και του 25ου έτους. Εκτός από τους παραπάνω 131 φοιτητές οι οποίοι απάντησαν σ' ένα ερωτηματολόγιο, πήραμε και 8 συστηματικές συνεντεύξεις (από 4 φοιτητές και 4 φοιτήτριες). Το δείγμα το θεωρούμε αντιπροσωπευτικό για τη Φ.Ε. Ιωαννίνων, επειδή ο φοιτητικός πληθυσμός της Εστίας είναι αρκετά ομοιογενής. Ενδεικτικό στοιχείο της ομοιογένειάς του είναι ότι τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις 8 συνεντεύξεις συμφωνούν σχεδόν σ' όλα τα σημεία μ' εκείνα που προέκυψαν από το δείγμα των 131 οικοτρόφων.

1.3 Μέθοδος, ερευνητικά εργαλεία και διεξαγωγή της έρευνας

Οι τεχνικές που χρησιμοποιήσαμε για να προσεγγίσουμε το προς διερεύνηση αντικείμενο ήταν εκείνες του "ερωτηματολογίου", της συστηματικής συνέντευξης, καθώς και των άτυπων συζητήσεων με τους οικοτρόφους. Οι συνεντεύξεις έγιναν με βάση ένα πλαίσιο ερωτήσεων (βλ. παράρτημα) το χειμερινό εξάμηνο 1989/90 και χρησίμευσαν και σαν ένα είδος προέρευνας.

Με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώσαμε από τους 4 φοιτητές και τις 4 φοιτήτριες που μας έδωσαν συνεντεύξεις, συντάξαμε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο κινήθηκε στους ίδιους άξονες με το πλαίσιο ερωτήσεων. Αφού δοκιμάσαμε το ερωτηματολόγιο σε μια δεκάδα φοιτητών, διεξάγαμε την έρευνα κατά το εαρινό εξάμηνο 1990.

Κατά την αξιολόγηση του υλικού είχαμε συμπληρωματικές συζητήσεις με οικοτρόφους με στόχο την αποσαφήνιση μερικών αποριών που προέκυψαν κατά την ανάλυση του υλικού, καθώς και την εμβάθυνση σε κάποια σημαντικά σημεία σχετικά με τη λειτουργία της Εστίας και την οργάνωση της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής σ' αυτή.

2. Χωροταξική οριοθέτηση, υποδομή και Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας της Φοιτητικής Εστίας (Φ .Ε.) Ιωαννίνων

Η Φ.Ε. Ιωαννίνων βρίσκεται περίπου εκατό μέτρα νότια από το παλαιό κτίριο του Πανεπιστημίου, το οποίο, με τη σειρά του, βρίσκεται στις νότιες παρυφές της πόλης και απέχει περίπου 2km από το κέντρο της. Τα γύρω από την Εστία οικόπεδα είναι ακάλυπτα κι έτσι δημιουργείται η αίσθηση ότι η Εστία είναι αποκομμένη από τον κοινωνικό ιστό της πόλης.

Η Εστία αποτελείται από την πτέρυγα των αγοριών και την πτέρυγα των κοριτσιών. Τις δύο πτέρυγες -κάθε μια απ' αυτές αποτελείται από δύο τετραόροφα κτιριακά συγκροτήματα- χωρίζουν και ενώνουν συγχρόνως οι χώροι όπου λειτουργούν το εστιατόριο, το κυλικείο (μπαρ), η πισίνα και η διοίκηση της Εστίας. Ένα μικρό

ισόγειο κτίριο εκτός του συγκροτήματος λειτουργεί ως αναγνωστήριο.

Τα δωμάτια είναι μικρότερα των 10τ.μ. και είναι όλα μονόκλινα. Στα δωμάτια των κοριτσιών υπάρχει ένα ντουζ (αλλά όχι και τουαλέτα) ενώ στην πτέρυγα των αγοριών είναι κοινά τόσο τα λουτρά όσο και οι τουαλέτες.

Ο κανονισμός λειτουργίας της Εστίας είναι εκείνος που θεσπίστηκε από το Δ.Σ. του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας (ΕΙΝ) το 1983 και ισχύει για όλες τις Φοιτητικές Εστίες που διαθέτει το ΕΙΝ στην Ελλάδα.

Η Φ.Ε. Ιωαννίνων δε διέθετε ειδικό εσωτερικό κανονισμό, επειδή -σύμφωνα με τις πληροφορίες της διοίκησης- οι οικοτρόφοι δεν επιθυμούσαν να έχουν ειδικό εσωτερικό κανονισμό.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Κανονισμού Λειτουργίας που θέσπισε το Δ.Σ. του ΕΙΝ: "Ο Σκοπός της λειτουργίας των Φοιτητικών Εστιών είναι η προσφορά ευκαιριών και διευκολύνσεων στη σπουδάζουσα νεολαία της πατρίδας μας, για καλύτερους όρους σπουδών και διαβίωσης.

Η ενίσχυση των φοιτητών που προέρχονται από ασθενέστερα οικονομικά στρώματα περιλαμβάνει τη διαμονή και τη διατροφή στις Εστίες, αλλά και την παροχή μέσων και μορφών για πνευματική, ψυχαγωγική, καλλιτεχνική και αθλητική δραστηριότητα.

Η Εφορεία Φοιτητικής Εστίας που προβλέπεται από τον Κανονισμό Λειτουργίας, είναι υπεύθυνη τόσο για την εισδοχή των οικοτρόφων όσο και για την απρόσκοπτη λειτουργία της Εστίας. Απ' ό,τι όμως φαίνεται, οι Εφορείες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στο πρώτο σκέλος των αρμοδιοτήτων τους (εισδοχή των οικοτρόφων). Το κυρίαρχο κριτήριο για την επιλογή των οικοτρόφων είναι -εκτός βέβαια από τη φοιτητική ιδιότητα- "η οικονομική κατάσταση των οικογενειών τους" (άρθρο 5).

Αυτή διαπιστώνεται από σχετική βεβαίωση της Οικονομικής Εφορείας (άρθρο 8, παρ.4). Όσοι δεν είναι υποχρεωμένοι από το νόμο να υποβάλλουν φορολογική δήλωση οφείλουν να προσκομίσουν σχετική βεβαίωση από τις αρμόδιες αρχές. Τα παιδιά αγροτικών οικογενειών, για παράδειγμα, προσκομίζουν βεβαίωση του Δήμου ή της Κοινότητας για τα περιουσιακά στοιχεία της οικογένειας. Οι παραπάνω ρυθμίσεις ευνοούν συγκεκριμένες κατηγορίες υποψηφίων οικοτρόφων και οδηγούν -όπως θα δούμε και παρακάτω- σε κοινωνικές αδικίες που δεν αφήνουν ανεπηρέαστους τους ίδιους τους οικοτρόφους.

Ο κανονισμός Λειτουργίας που θέσπισε το Δ.Σ. του ΕΙΝ δεν προβλέπει βέβαια μέτρα για τη λειτουργία της κάθε συγκεκριμένης Εστίας, έχει όμως γενικές διατάξεις που παρέχουν στην εκάστοτε Εφορεία τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στη ρύθμιση της κοινωνικο-πολιτισμικής ζωής στην Εστία. Η παρ.8 του άρθρου 4, για παράδειγμα προβλέπει ότι η Εφορεία "χαράζει τα πλαίσια και τους κανόνες συλλογικής διαβίωσης των οικοτρόφων στην Εστία".

Όμως, στην περίπτωση μας η χάραξη των κανόνων συλλογικής διαβίωσης είχε αφευθεί στους ίδιους τους οικοτρόφους και συγκεκριμένα στο Σύλλογό τους.

Κατά πόσο οι παραπάνω όροι λειτουργίας της Εστίας ικανοποιούσαν τους φοιτητές, θα το εξετάσουμε στα επόμενα κεφάλαια. Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφέρουμε σύντομα τις απόψεις των φοιτητών, οι οποίες αφορούν στην υποδομή της Εστίας.

Οι σχετικές απόψεις των φοιτητών θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

α) Δωμάτια, κοινόχρηστοι χώροι και αναψυχή

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Βαθμός ευχαρίστησης με το χώρο διαμονής και την αναψυχή στην Εστία

	ε υ χ α ρ ι σ τ η μ έ ν ο ς μ ε	
	το δωμάτιο	την αναψυχή
αρκετά	28,5 %	8,5 %
εν μέρει	48,5%	27,1%
όχι	23,-%	64,5%
σύνολο	100,-	100.-

N=131

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 1 λιγότεροι από το ένα τέταρτο των φοιτητών ήταν ευχαριστημένοι με το δωμάτιό τους. Όπως προέκυψε μάλιστα από τις απαντήσεις σ' άλλη ερώτηση του ερωτηματολογίου, 67% των οικοτρόφων επιθυμούσαν να διαμένουν σε κατοικία εκτός Εστίας

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές σε σχέση με την κατοικία είναι η στενότητα του χώρου, οι κοινές τουαλέτες και τα κοινά λουτρά.

Ενας φοιτητής που υπήρξε και μέλος του Συλλόγου Οικοτρόφων μας δήλωσε τα ακόλουθα:

A.M4: Πώς να μου φανεί ένας χώρος 2x3; Είναι ακριβώς αυτό που λέω, είναι χώρος 2x3, στον οποίο πρέπει να γίνουν όλες οι λειτουργίες ενός ατόμου που περνάει πολλές ώρες στο δωμάτιο.

Μια φοιτήτρια περιέγραψε τους χώρους διαβίωσης ακόμα πιο παραστατικά.

K.M4: Το δωμάτιο είναι σαν κλουβί και γενικά η Εστία είναι σαν φυλακή. Έχει ένα μεγάλο διάδρομο, δωμάτια απ' δω κι από 'κει (και) τα καναρίνια στα κλουβιά... Έτσι μικρά και στενόχωρα που είναι (τα δωμάτια) σε ψυχοπλακώνουν".

Σοβαρό πρόβλημα φαίνεται να αποτελούν οι κοινόχρηστοι χώροι και ιδιαίτερα οι τουαλέτες. Σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών που μας έδωσαν συνέντευξη, η καθαριότητα στην Εστία είναι ικανοποιητική. Αυτό, όμως, δεν ισχύει για τα λουτρά και τις τουαλέτες, προπάντων τα Σαββατοκύριακα. Γι αυτή την κατάσταση ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό οι ίδιοι οι οικοτρόφοι. Αυτό όμως δεν μετριάζει το πρόβλημα που απειλεί την υγεία ιδιαίτερα των κοριτσιών. Αυτός είναι προφανώς και ο λόγος για τον οποίο οι φοιτήτριες υπογραμμίζουν ιδιαίτερα το πρόβλημα της τουαλέτας. Σύμφωνα μάλιστα με τις δηλώσεις μιας οικοτρόφου (Κ.Φ4.2) έχουν δημιουργηθεί πολλά γυναικολογικά προβλήματα (λοιμώξεις) στις φοιτήτριες.

Οι χώροι αναψυχής καθώς και οι δυνατότητες αναψυχής αποτελούν ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα. Δεν πρέπει λοιπόν να μας εκπλήσσει ότι τα 64,4% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν ήταν ευχαριστημένοι με τις δυνατότητες αναψυχής που προσφέρει η Εστία. Στο θέμα αυτό θα επανέλθουμε στο κεφάλαιο που αναφέρεται στην πολιτιστική ζωή. Σ αυτό το σημείο, όμως, θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι στη συνείδηση της συντριπτικής πλειοψηφίας των οικοτρόφων, στην Εστία δεν υπάρχουν χώροι αναψυχής. Ο μοναδικός χώρος που υπάρχει είναι ο χαώδης και κρύος χώρος του κυλικείου. Υπάρχει, βέβαια, και η πισίνα η οποία, κατά κανόνα, δεν λειτουργεί.

β) Σίτιση και μελέτη

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αξιολόγηση της σίτισης και του χώρου μελέτης στην Εστία

σίτιση στην Εστία		Η Ε προσφέρεται ως χώρος μελέτης	
πολύ καλή	1,5%	ναι	8,5%
αρκετά καλή	13,8%	εν' μέρει	36,9%
μέτρια	44,6%	όχι	54,6%
άσχημη	19,2%	-	
απαράδεκτη	20,8%	-	
σύνολο	100	σύνολο	100,

N=131

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 2, η σίτιση δεν αποτελεί οξύ πρόβλημα στη Φοιτητική Εστία Ιωαννίνων. Δεν μπορεί, όμως, να χαρακτηριστεί και ως καλή.

Σε αντίθεση με τη σίτιση, η παροχή δυνατοτήτων για απρόσκοπτη μελέτη -που είναι και το κύριο έργο των οικοτρόφων- είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Το γεγονός ότι μόνο 8,5% των μελών του δείγματος δήλωσαν ότι η Εστία προσφέρεται ως χώρος μελέτης πρέπει να απασχολήσει τους υπεύθυνους.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών, οι λόγοι που καθιστούν την Εστία ακατάλληλη για μελέτη είναι: α) Στα δωμάτια δεν υπάρχει ποτέ ησυχία παρά μόνο τις πρωινές ώρες (μεταξύ 04 και 11). β) Οι συνθήκες που επικρατούν στο αναγνωστήριο δεν είναι κατάλληλες για μελέτη.

Κ.Φ4.1: Αν καθίσεις εκεί πάνω ή κάποια καρέκλα θα τρίξει, ή η πόρτα θα ανοίξει ή θα ψιθυρίσει ο άλλος... δε νομίζω ότι μπορείς να διαβάσεις μέσα σ ένα μικρό χώρο, όπου καπνίζουν, ψιθυρίζουν, μιλούν και γελούν.

Η έλλειψη ησυχίας οφείλεται προπάντων στους ίδιους τους φοιτητές οι οποίοι δεν υιοθετούν και δεν εφαρμόζουν κανόνες που θα διασφάλιζαν συνθήκες κατάλληλες για μελέτη.

3. Η κοινωνική και πολιτιστική ζωή στην Εστία

3.1 Κοινωνικοπολιτισμική οριοθέτηση των οικοτρόφων

Αν δεχτούμε ότι το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα των γονέων αποτελούν δείκτες για την κοινωνικοπολιτισμική προέλευση

των οικοτρόφων της Εστίας, τότε διαπιστώνουμε ότι ο φοιτητικός πληθυσμός της Φ.Ε. Ιωαννίνων -και όχι μόνον αυτής- είναι κοινωνικοπολιτισμικά αρκετά ομοιογενής.

69,8% των φοιτητών του δείγματος είχαν πατέρα και 85,6% μητέρα που είτε είχαν απλώς φοιτήσει σε μερικές τάξεις του Δημοτικού είτε είχαν απολυτήριο (38,8% και 48,8% αντίστοιχα). 23,3% από τους πατεράδες των φοιτητών και 10,4% από τις μητέρες είχαν φοιτήσει σε μερικές τάξεις του Γυμνασίου (παλαιού τύπου) ή είχαν πάρει απολυτήριο (10,9% και 8% αντίστοιχα).

Σχετικά με το επάγγελμα των γονέων των οικοτρόφων προέκυψε η ακόλουθη εικόνα: 46% των οικοτρόφων είχαν πατέρα γεωργο-κτηνοτρόφο και 32% εργάτη-τεχνίτη. Τα παιδιά υπαλλήλων γραφείου ανέρχονταν σε 4%¹.

Οι μητέρες των φοιτητών του δείγματος ήταν κατά 56,7% νοικοκυρές και κατά 25% ασχολούνταν στη γεωργία-κτηνοτροφία.

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι οι οικότροφοι προέρχονταν στην πλειοψηφία τους από τα κατώτερα (λαϊκά) στρώματα. Μ' άλλα λόγια διέθεταν μια κοινωνικοπολιτισμική ομοιογένεια. Σ' αυτό συνηγορεί και η διαπίστωση ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων προέρχονταν από την ελληνική επαρχία. 57,8% προέρχονταν από χωριά και κωμοπόλεις κάτω των 10.000 κατοίκων, 15,6% προέρχονταν από πόλεις με πληθυσμό 10.000-50.000 και 25,6% από πόλεις με πληθυσμό πάνω από 50.000 κατοίκους.

Η κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του φοιτητικού πληθυσμού της Εστίας αποκλίνει σημαντικά από εκείνη του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στο οποίο εκπροσωπούνται όλα τα κοινωνικά στρώματα. Από έρευνα που διεξάγαμε την ίδια περίοδο στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (βλ. Δαμανάκης 1993), στην οποία πήραμε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 400 φοιτητών (ίσο με το 10% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού) από τα διάφορα Τμήματα, διαπιστώσαμε ότι 16% των φοιτητών αυτού του δείγματος

1 Η υπερεκπροσώπηση των παιδιών των αγροτών-κτηνοτρόφων οφείλεται στο σύστημα εισδοχής (βλ. προηγούμενο κεφάλαιο). Όπως μας δήλωσε η προϊσταμένη της Εστίας το σύστημα αυτό οδηγεί σε κοινωνικές αδικίες, γι αυτό η Εφορεία έχει ήδη αρχίσει να αναζητά και άλλα κοινωνικά κριτήρια, εκτός από τα προβλεπόμενα στον κανονισμό λειτουργίας, ώστε να περιορίσει αυτές τις αδικίες.

είχαν πατέρα γεωργο-κτηνοτρόφο και 28,6% εργάτη-τεχνίτη. Αναφορικά με τη γεωγραφική προέλευση διαπιστώσαμε ότι 25,7% προέρχονται από χωριά και κωμοπόλεις, 38,7% προέρχονται από πρωτεύουσες νομών και οι υπόλοιποι από τα αστικά κέντρα Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, καθώς και από το εξωτερικό (5%).

Συμπερασματικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο φοιτητικός πληθυσμός της Εστίας είναι κοινωνικοπολιτισμικά αρκετά ομοιογενής.

Αυτή η κοινωνικοπολιτισμική ομοιογένεια αποτελεί κοινή συνείδηση και για τον κοινωνικό εξωπανεπιστημιακό περίγυρο. Οι οικοτροφοί είναι, σύμφωνα με την κοινή γνώμη, φοιτητές που προέρχονται από τα οικονομικά ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα. Από την άλλη πλευρά στη συνείδηση των ντόπιων οι φοιτητές είναι οι περαστικοί, οι ξένοι που δεν ανήκουν σε καμιά από τις κοινωνικές ομάδες των ντόπιων, αλλά αποτελούν δική τους ξεχωριστή κοινωνική ομάδα.

Η κοινωνικοπολιτισμική ομοιογένεια υποδηλώνει, βέβαια, και μια οικονομική ομοιογένεια. Εντούτοις η τελευταία δεν φαίνεται να αποτελεί κοινή συνείδηση τουλάχιστον για ένα μέρος των οικοτρόφων.

Στην πλειοψηφία των οικοτρόφων, αλλά και στη διεύθυνση της Εστίας, ήταν διάχυτη η άποψη ότι στην Εστία δε στεγάζονται οπωσδήποτε αυτοί που έχουν πραγματικά ανάγκη, επειδή άλλοι έχουν τη δυνατότητα να αποκρύψουν το πραγματικό τους εισόδημα και άλλοι (κυρίως οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι μισθωτοί) όχι¹.

Μια φοιτήτρια του φιλολογικού Τμήματος που έμενε τέσσερα χρόνια στην Εστία -τον πρώτο χρόνο φιλοξενούμενη, τα δύο επόμενα σε υπενοικιασμένο δωμάτιο και τον τελευταίο χρόνο φιλοξενούμενη- δήλωσε τα εξής:

Κ.Φ4: Δεν παίρνω εγώ δωμάτιο που ο πατέρας μου πληρώνει ένα σωρό φορολογία. Πληρώνει κοντά δυο χιλιάρικα τη μέρα φόρο, είναι δημόσιος υπάλληλος. Γιατί να μην μπω εγώ στην

---

1 Όπως αναφέραμε ήδη η Εφορεία είχε αρχίσει να αναζητά τρόπους περιορισμού της κοινωνικής αδικίας που δημιουργείται λόγω των ατελειών του Κανονισμού Λειτουργίας. Η δε Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων υιοθέτησε την ποσόστωση των φοιτητών, από τις διάφορες κοινωνικές ομάδες, που θα στεγάζονταν από το ακαδημαϊκό έτος 1992/93 στις νέες φοιτητικές κατοικίες του Πανεπιστημίου.

Εστία; Η Εστία από τι γίνεται; Από φόρους δεν γίνεται; Και υπάρχουν και κάποιοι άλλοι που δεν πληρώνουν φόρους με ψεύτικα χαρτιά μπαίνουν μέσα στην Εστία... Στο κάτω-κάτω εγώ έχω ανάγκη να μπω στην Εστία.

Το γεγονός ότι οι διαδικασίες επιλογής των οικοτρόφων επιτρέπουν την εισδοχή στην Εστία ατόμων που δεν έχουν άμεση ανάγκη σχολιάζεται βέβαια στους κύκλους των οικοτρόφων, αλλά δεν οδηγεί σε καμία περίπτωση σε κάποιο είδος διάκρισης σε βάρος των οικοτρόφων που πιθανά ανήκουν στην κατηγορία των οικονομικά ευρωστών οικοτρόφων.

Ο φοιτητής μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Οικοτρόφων, ο οποίος μας έδωσε συνέντευξη, αναφερόμενος σ' αυτό το θέμα δήλωσε τα ακόλουθα:

A.M4: Και βέβαια η λύση δεν είναι να πούμε αυτοί έξω από την Εστία, ή ποιοί είναι αυτοί που θα τους βάλουμε στα 6 μέτρα.

Συνοψίζοντας μπορούμε, λοιπόν, να υπογραμμίσουμε ότι ο φοιτητικός πληθυσμός της Εστίας είναι κοινωνικοπολιτισμικά και σε μεγάλο βαθμό και οικονομικά ομοιογενής.

Αυτή η ομοιογένεια σε συνδυασμό με τη χωροταξική οριοθέτηση της Εστίας και τις ειδικές συνθήκες λειτουργίας της είναι παράγοντες ευνοϊκοί για τη δημιουργία της εστιακής υποκουλτούρας (βλ. κεφ. 5)

3.2 Κοινωνικές σχέσεις των οικοτρόφων

Από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων σχετικά με
α) τη σύνθεση της παρέας των οικοτρόφων
β) τη συμβολή της συμβίωσης στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων και

γ) την αίσθηση της μοναξιάς και της απομόνωσης στην Εστία καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα:

α) Αναφορικά με τη σύνθεση της παρέας.

Οι οικοτρόφοι χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:
-σ' εκείνους που έχουν κοινωνικές σχέσεις αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο με εστιακούς φοιτητές (27%),

-σ' εκείνους που έχουν κοινωνικές σχέσεις με εστιακούς και μη εστιακούς φοιτητές (51%) και, τέλος,
 -σ' εκείνους που έχουν σχέσεις τόσο με φοιτητές (εστιακούς και μη) όσο και με άτομα που δεν είναι φοιτητές (22%)¹.

β) Αναφορικά με τη "συμβολή της συμβίωσης στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων" υπάρχουν τριών ειδών μαρτυρίες. Η συμβίωση συμβάλλει στη σύσφιξη των σχέσεων.

- σε υψηλό βαθμό 20,8%
- εν μέρει 50,8%
- ελάχιστα ή καθόλου 28,4%

γ) Αναφορικά με την "αίσθηση της μοναξιάς και της απομόνωσης στην Εστία" οι φοιτητές του δείγματος μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες:

- σ' εκείνους που δεν αισθάνονται ποτέ ή αισθάνονται σπάνια μοναξιά και απομόνωση (46,6%),
- σ' εκείνους που αισθάνονται κάπου-κάπου (39,5%) και
- σ' εκείνους που αισθάνονται συχνά (14,5%).

Από τις παραπάνω αναλύσεις των παραπάνω μεταβλητών προέκυψε ότι υπάρχει μια συνάφεια μεταξύ τους. Δηλαδή, οικοτρόφοι που έχουν στενές κοινωνικές σχέσεις με άλλους οικοτρόφους, πιστεύουν ότι η συμβίωση στην Εστία συμβάλλει στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων και αισθάνονται ενσωματωμένοι στην εστιακή κοινότητα. Αντίθετα εκείνοι οι οικοτρόφοι που διατηρούν κοινωνικές σχέσεις και εκτός των φοιτητικών κύκλων υποστηρίζουν ότι η συμβίωση στην Εστία δεν συμβάλλει στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων και οι ίδιοι αισθάνονται μοναξιά και απομόνωση στην Εστία. Αυτή η ομάδα των φοιτητών είναι βέβαια πολύ μικρή. Ανάμεσα σ' αυτές τις δύο ακραίες ομάδες εντάσσεται η πλειοψηφία των οικοτρόφων.

Τα παραπάνω δεδομένα δεν επαληθεύουν πλήρως τη θέση μας, σύμφωνα με την οποία η διαμονή στην Εστία συμβάλλει στη σύσφιξη

¹ Τα ποσοστά αυτά επιβεβαιώνονται και από απάντηση σ' άλλη ερώτηση όπου επίσης 22% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι έχουν αρκετές σχέσεις με Γιαννιώτες. Στη σχέση μεταξύ των οικοτρόφων και των Γιαννιωτών θα αναφερθούμε ειδικά στο κεφ. 4.

των σχέσεων μεταξύ των οικοτρόφων. Και γεννάται φυσικά το ερώτημα αν υπάρχουν λόγοι και ποιοί είναι αυτοί, που επηρεάζουν τη διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των οικοτρόφων. Μια απάντηση στο παραπάνω ερώτημα προκύπτει από τις συνεντεύξεις.

Κ.Φ4: Αναγκαστικά γίνονται παρέες, γιατί υπάρχει, εγώ τουλάχιστον έτσι ένιωθα, έντονο το αίσθημα της μοναξιάς. Λοιπόν αναγκαστικά κάνεις κάποιες παρέες αλλά αφού είναι αναγκαστικές δεν είναι βαθιές, δεν είναι σοβαρές, δεν έχουν περιεχόμενο.

Κ.Μ4: Οι περισσότεροι εστιακοί κάνουν μεταξύ τους παρέα. Είναι όμως παρέα για χαβαλέ, επιφανειακή, της πλάκας.

Κ.Φ4: Δημιουργούνται παρέες, αλλά αυτές οι παρέες λειτουργούν μετά πολύ κλειστά. Είναι ένας κλειστός κύκλος ας πούμε... Έχεις μια παρέα... τέρμα... έληξε... αυτό είναι. Βέβαια μπορείς να 'χεις σχέσεις και μ' άλλους, ένα γεια να πεις, αλλά η παρέα είναι παρέα. Αναφορικά με το περιεχόμενο των παρέων θα χαρακτήριζα τις περισσότερες επιπόλαιες.

Όπως θα δούμε και στα κεφάλαια που ακολουθούν, η κοινωνικοπολιτισμική ένταξη στην εστιακή κοινότητα παίρνει σε πολλές περιπτώσεις το χαρακτήρα του καταναγκασμού. Σ' αυτό συμβάλλει σημαντικά η χωροταξική θέση της Εστίας.

Κ.Φ4: Από την ώρα που θα μείνεις στην Εστία, περιορίζεσαι, δε βγαίνεις έξω είναι μακριά το κέντρο, μένεις μέσα στην Εστία, οι παρέες σου περιορίζονται μέσα στην Εστία. Επομένως, κι έξω θα βγεις με εστιακούς. Κατά κάποιο τρόπο νομίζω ότι οι φοιτητές χωρίζονται σε εστιακούς και σε μη εστιακούς. Οι παρέες κάπως έτσι είναι. Σπάνια θα δεις παιδιά (εστιακούς) να κάνουν παρέα με μη εστιακούς.

Στη Φ.Ε. υπάρχει, εκτός από τους οικότροφους, και το προσωπικό της Εστίας (διοικητικό προσωπικό, μάγειρες, καθαρίστριες κ.λπ.). Οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των δύο ομάδων είναι ελάχιστες έως ανύπαρκτες. Μόνο 10,8% των οικοτρόφων δήλωσαν ότι είχαν

αρκετές σχέσεις με το προσωπικό. 40% είχαν ελάχιστες και 49,2% δεν είχαν καμία σχέση με το προσωπικό της Εστίας¹.

Η εικόνα που προκύπτει από τις συνεντεύξεις των οικοτρόφων αναφορικά με την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ οικοτρόφων και προσωπικού είναι ουδέτερη. Αυτό μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι η έλλειψη σχέσεων μεταξύ των δύο ομάδων δεν οφείλεται σε κάποια σύγκρουση μεταξύ τους, αλλά σε μια αδιάφορη στάση της μιας πλευράς απέναντι στην άλλη.

Τη σχέση μεταξύ των δύο ομάδων περιέγραψε εύστοχα ένας φοιτητής ως εξής:

Α.Φ4: Υπάρχουν κάποιες σχέσεις από τους ισοβίτες εστιακούς. Τη στάση των υπόλοιπων θα τη χαρακτηρίζα αδιάφορη.

3.2.1 Τα δύο φύλα και η μεταξύ τους σχέση

Το φύλο των οικοτρόφων δεν επηρεάζει σημαντικά τις κοινωνικές τους σχέσεις. Οι διαφορές που διαπιστώσαμε είναι οι εξής. Τα αγόρια έχουν σε υψηλότερα ποσοστά κοινωνικές σχέσεις με το προσωπικό της Εστίας απ' ό,τι τα κορίτσια. Αντίθετα σ' ό,τι αφορά τις κοινωνικές επαφές με τους Γιαννιώτες έχουν οι φοιτήτριες το προβάδισμα. Στην ερώτησή μας κατά πόσο η συμβίωση στην Εστία συμβάλλει στην ανάπτυξη αισθηματικών (και κατά συνέπεια ερωτικών) σχέσεων μεταξύ των δύο φύλων δόθηκαν οι εξής απαντήσεις:

-σε υψηλό βαθμό	19,2%-
-εν μέρει	46,9%
-ελάχιστα	29,2%
-καθόλου	4,6%
(N=131)	

Οι αισθηματικές σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων αποτελούν ένα σημαντικό αντικείμενο συζήτησης και κουτσομπολιού μεταξύ των οικοτρόφων.

Κ.Μ4: Πέφτει πολύ κουτσομπολιό πάνω σ αυτό το θέμα. Δεσμοί δημιουργούνται συχνά μεταξύ των παιδιών της Εστίας. Όμως

¹ Οι σχέσεις των οικοτρόφων με το προσωπικό της Εστίας περιορίζονται κατά κανόνα σε ευκαιριακές συζητήσεις.

υπάρχει πολύ έντονο σχόλιο τόσο από ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των φοιτητών όσο και από το προσωπικό. Ίσως επειδή δεν έχουν με τίποτε άλλο να ασχοληθούν. Σαν σε ένα χωριό... Υπάρχει άσχημη αντιμετώπιση από τους περισσότερους στη σχέση των δύο φύλων.

- Κ.Φ4.1:** Είναι ένα αντικείμενο κουτσομπολιού οι σχέσεις των δύο φύλων. Ο ένας πάει με τη μία, ο άλλος πάει με την άλλη, τίποτε άλλο δεν ακούς να λένε. Δυστυχώς, ο φοιτητής όταν είναι μέσα εδώ και δεν έχει τι να κάνει, θα τον δεις να καθίσει στα σκαλάκια και να σχολιάζει όσους περνάνε, τι κάνει ο ένας και τι κάνει ο άλλος. Εγώ τουλάχιστο είδα ότι ευχαριστιούνται να βάζουν ετικέτες στα παιδιά...
- Α.Φ4:** Υπάρχουν τέτοιες σχέσεις στο χώρο της Εστίας για τις οποίες υπάρχουν αρνητικά σχόλια. Από ζήλια, ίσως και για να υπάρχει θέμα συζήτησης.
- Α.17:** Δημιουργούνται συχνά δεσμοί μεταξύ των παιδιών μέσα στην Εστία, όμως το προσωπικό της Εστίας κουτσομπολεύει τέτοιες καταστάσεις. Δεν έχουν τίποτα να κάνουν και αρχίζουν το κουτσομπολιό. Δυστυχώς.
Οι άλλοι φοιτητές συζητούν μεταξύ τους, σχολιάζουν τέτοιες καταστάσεις, όμως όχι αρνητικά νομίζω.

Εκείνο που διαφαίνεται από τις παραπάνω τοποθετήσεις των οικοτρόφων είναι, ότι οι δεσμοί μεταξύ των δύο φύλων στην Εστία υπόκεινται άμεσα στον κοινωνικό έλεγχο.

Η Εστία λειτουργεί σαν ένα χωριό δηλαδή σαν μια κλειστή κοινότητα, όπου τα περιθώρια για ιδιωτική ζωή είναι πολύ περιορισμένα. Αυτή η κατάσταση ενοχλεί ιδιαίτερα τα κορίτσια.

3.3 Πολιτιστικές δραστηριότητες και ελεύθερος χρόνος στην Εστία

Σε αντίθεση με την κοινωνική ζωή η οποία, όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, είναι αρκετά έντονη, η πολιτιστική ζωή είναι φτωχή. 50,8% των οικοτρόφων δήλωσαν ότι η Φ.Ε. προσφέρεται για πολιτιστικές εκδηλώσεις (41,5% δήλωσαν ότι προσφέρεται εν μέρει και 7,7% ήταν της άποψης ότι δεν προσφέρεται). Όμως, μόνο 12,4% δήλωσαν ότι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματώνονταν στην Εστία ήταν αρκετές. 79,1% δήλωσαν ότι ήταν "ελάχιστες" και 8,5%

θεωρούσαν ότι στην Εστία δεν γίνονταν καθόλου πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Και δεν είχαν βέβαια άδικο εκείνοι που δήλωσαν ότι στην Εστία δεν γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις, αν ληφθεί υπόψη ότι η πολιτιστική ζωή εξαντλείται στις σποραδικές προβολές κάποιας κινηματογραφικής ταινίας και στους χορούς των πολιτικών παρατάξεων.

Την πολιτιστική φτώχεια οι φοιτητές την αποδίδουν στην έλλειψη οικονομικών πόρων, καθώς και στην αδιαφορία των ίδιων των οικοτρόφων και κυρίως του Δ.Σ. του Συλλόγου τους.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις φοιτητών που γνώρισαν για πολλά χρόνια τη ζωή στην Εστία, οι πολιτιστικές δραστηριότητες μειώνονται από χρονιά σε χρονιά. Μια παλιά οικότροφος της Εστίας μας δήλωσε ότι ενώ το 1981 έφερναν δύο κινηματογραφικές ταινίες τη βδομάδα, όλο το χειμώνα του 1985 προβλήθηκαν μόνο τέσσερις ταινίες. Το τέλος της δεκαετίας του 1990 η προβολή ταινιών ήταν πλέον ευκαιριακή.

Επίσης ενώ στο πρώτο μισό της δεκαετίας του '80 οργανώνονταν πολιτικές συζητήσεις στην Εστία, στο τέλος της δεκαετίας οι πολιτικές συζητήσεις ήταν πολύ σπάνιο φαινόμενο.

Αυτή η εξέλιξη μάς επιτρέπει να υποθέσουμε ότι η πολιτιστική αποτελέματωση ήταν απόρροια της αποτελέματωσης του φοιτητικού κινήματος ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας.

Η έλλειψη πολιτιστικών εκδηλώσεων και δυνατοτήτων αναψυχής έχουν άμεσες επιπτώσεις στη διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου των οικοτρόφων.

Οι οικότροφοι του δείγματος κάλυπταν τον ελεύθερό τους χρόνο

-κάνοντας επισκέψεις σε γειτονικά δωμάτια	81%
-βλέποντας τηλεόραση	68%
-στην πισίνα	59%

Ένα σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου διατίθεται επίσης σε συζητήσεις οι οποίες διεξάγονται σε πηγαδάκια που κατά κανόνα σχηματίζονται στα σκαλάκια της Εστίας.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο ελεύθερος χρόνος δε διατίθεται για δημιουργικές ασχολίες. Σ' αυτό παίζει ένα αποφασιστικό ρόλο η στενότητα του χώρου και γενικά η υλικοτεχνική υποδομή της Εστίας.

Χαρακτηριστική είναι η σχετική τοποθέτηση ενός φοιτητή που μας έδωσε συνέντευξη.

A.M4: Να σου πω ένα παράδειγμα. Αν κάποιος θέλει να ασχολείται με τη ζωγραφική ή με τη μουσική, τι θα κάνει; Θα ενοχλεί το διπλανό του καθημερινά; Με τη ζωγραφική, που θα απλώσει τις παλέτες του; Εδώ δε χωράμε οι δυο μας. Όλη αυτή η κατάσταση στην Εστία είναι ανασταλτική, σου δημιουργεί μια απάθεια για οποιαδήποτε δράση τέτοιου είδους.

3.4 Κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζεται η κοινωνικοπολιτισμική ζωή στην Εστία

Στο κεφάλαιο 2 επιδιώξαμε να δώσουμε μια συνοπτική εικόνα της χωροταξίας, της υποδομής και του Κανονισμού Λειτουργίας της Εστίας, ενώ στα κεφάλαια 3.1 μέχρι 3.3 περιγράψαμε τις κοινωνικές σχέσεις, τις πολιτιστικές δραστηριότητες και τον ελεύθερο χρόνο των οικοτρόφων.

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιδιώξουμε μια βαθύτερη ανάλυση της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία με στόχο να αναδείξουμε το κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζεται η κοινωνικοπολιτισμική ζωή των οικοτρόφων. Υπενθυμίζουμε ότι στην Εστία Ιωαννίνων δεν υπήρχε επίσημος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας. Οι αναζητήσεις μας έπρεπε, επομένως, να στραφούν σε μη δεδηλωμένους, ίσως και μη σαφώς προσδιορισμένους κανόνες, οι οποίοι όμως ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή στην Εστία. Αφετηρία στις αναζητήσεις μας αποτέλεσε ο κύκλος της ζωής σ ένα εικοσιτετράωρο.

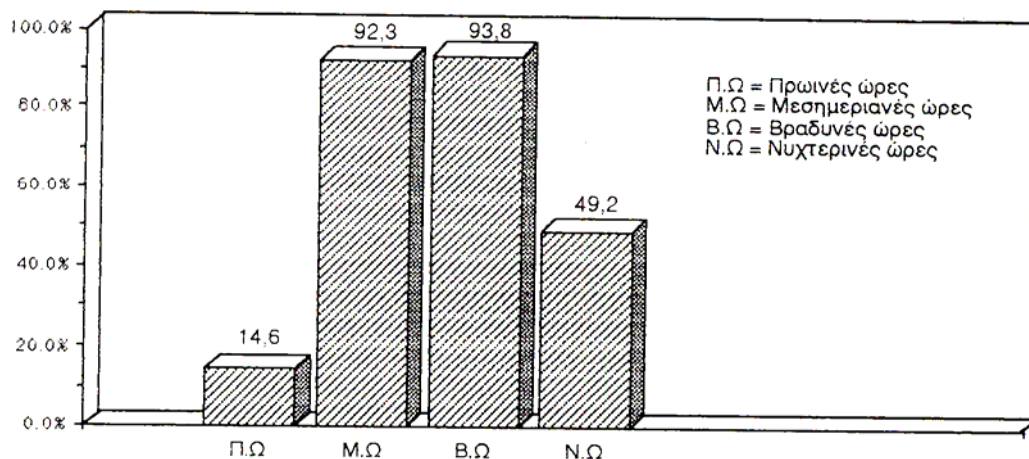
3.4.1 Ο κύκλος της ζωής σ ένα εικοσιτετράωρο.

Από τις απαντήσεις που έδωσαν οι οικότροφοι στην ανοιχτή ερώτηση ποιές ώρες του 24ώρου, κυρίως, διαδραματίζεται η κοινωνική ζωή στην Εστία;, προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα (βλ. διάγραμμα 1).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Ωρες που διαδραματίζεται η κοινωνική ζωή στην Εστία

Μόνο 14,6% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η κοινωνική ζωή διαδραματίζεται τις πρωινές ώρες. Αντίθετα ο αριθμός εκείνων που ανέφεραν τις μεσημεριανές και βραδυνές ώρες πλησιάζει τα 100%. Επίσης πολύ υψηλό είναι το ποσοστό (49,2%) εκείνων που ανέφεραν τις νυχτερινές ώρες ως ώρες κοινωνικών επαφών και δραστηριοτήτων.

Τι σημαίνει αυτό στην πράξη φαίνεται κυρίως από τις μαρτυρίες των φοιτητών που μας έδωσαν συνέντευξη.

Α.Φ4: Οι περισσότεροι ξυπνούν κατά τις 12 τρώνε το μεσημεριανό και μαζεύονται σε κάποιο δωμάτιο όπου πίνουν καφέ και λένε βλακειές. Μετά τρώνε το βραδινό φαγητό. Στη συνέχεια ή βλέπουν τηλεόραση ή πηγαίνουν προς τα έξω σε κάποιο σινεμά ή ουζερί (κυρίως).

Κ.ΦΠ4. Απ. ... Κοιμόνταν όλο το πρωινό ως το μεσημέρι. Το μεσημέρι, κάπου 2 η ώρα, ξύπναγαν ή τους ξύπναγαν άλλοι για να φάνε και από κει και πέρα η ίδια ζωή. Θα πίνουμε έναν καφέ σε κάποιο δωμάτιο το απόγευμα, θα ερχόταν το βράδυ. Τότε ή θα πηγαίναμε κινηματογράφο ή θα μέναμε στην Εστία, κάνοντας συζητήσεις στο δωμάτιο για διάφορα θέματα, κοινωνικά, πανεπιστημιακά, εκδρομές κτλ.

Κ.Φ4. Όποιος μένει στην Εστία θα ξυπνήσει κατά τις 1 με 2, θα κατεβεί κατευθείαν να φάει, να προλάβει το μεσημεριανό φαγητό. Μετά θ' αρχίσει καφέ και τάβλι... σπάνια θα βγει έξω. Δε θα κοιμηθεί πριν τις 3. Το διάβασμα περιορίζεται μόνο στις εξεταστικές... λίγο τηλεόραση... κάπως έτσι περνάει η μέρα μέσα στην Εστία.

Όπως προκύπτει τόσο από το διάγραμμα όσο και από τις παραπάνω μαρτυρίες, για την πλειοψηφία των οικοτρόφων αφητηρία για τις δραστηριότητες της κάθε μέρας αποτελεί το μεσημεριανό φαΐ. Ο χρόνος που μεσολαμβάνει μεταξύ του μεσημεριού και των πρώτων μεταμεσονυκτιών ωρών είναι ο χρόνος των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Το μεσοδιάστημα μεταξύ των δύο παραπάνω χρονικών σημείων χρησιμεύει για ύπνο. Αυτός ο ρυθμός ζωής, ο οποίος αποκλίνει σημαντικά από το ρυθμό του κοινωνικού συνόλου, αποτελεί μια σημαντική εμπειρία, την οποία επιδιώκουν ν' αποκτήσουν λίγο ή πολύ όλοι οι οικότροφοι.

Η φοιτήτρια που έζησε τέσσερα χρόνια στην Εστία και είχε ήδη αποφοιτήσει από το 1985 μας δήλωσε:

Κ.ΦΠ4. Απ: Αυτά τάκανα κι εγώ, γιατί μου φαίνονταν αρκετά ωραία για εμπειρία στη ζωή μου. Δε θα τα ξανάκανα ποτέ. Αισθανόμουν όμως τότε ότι μου δίνουν κάτι... ίσως για να πω μετά ότι εγώ σαν φοιτήτρια έκανα αυτά τα πράγματα. Δηλαδή, τώρα που το βλέπω μάλλον αυτό ήταν, γιατί (αλλιώς) δεν είχαν νόημα αυτές οι ενέργειες".

Μεταξύ των δύο φύλων υπάρχει μια στατιστικά σημαντική διαφορά σχετικά με τη νυχτερινή ζωή. 60% των αγοριών, έναντι 36% των κοριτσιών δήλωσαν τις νυχτερινές ώρες ως το χρόνο που διαδραματίζεται η κοινωνική ζωή στην Εστία.

Το περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων και δραστηριοτήτων εξαντλείται σε συζητήσεις γύρω από κοινωνικά και πολιτικά θέματα, θέματα της καθημερινότητας, καθώς και γύρω από θέματα της

φοιτητικής ζωής. Βέβαια, δε λείπει και το κουτσομπολιό, το οποίο γίνεται σε μεγάλο βαθμό στα σκαλάκια (βλ. παρακάτω).

3.4.2 Μελέτη: έργο ή πάρεργο;

Όπως αναφέραμε ήδη στο κεφάλαιο 2, η Εστία δεν προσφέρεται ως χώρος μελέτης λόγω της ακαταλληλότητας του αναγνωστηρίου, της στενότητας των δωματίων και προπάντων λόγω της έλλειψης ησυχίας. Η στάση του οικοτρόφου απέναντι στη μελέτη και την παρακολούθηση των μαθημάτων, επηρεάζεται και από μια νοοτροπία, σύμφωνα με την οποία όποιος διαβάζει εκτός της εξεταστικής περιόδου και παρακολουθεί συστηματικά τα μαθήματα (παραδόσεις, σεμινάρια) είναι κοράκι, σπασίκλας. 46,9% των ερωτηθέντων οικοτρόφων δήλωσαν ότι αυτή η νοοτροπία υπάρχει πράγματι μεταξύ των οικοτρόφων και μάλιστα σε υψηλό βαθμό. 35,9% δήλωσαν ότι υπάρχει εν μέρει και μόνο 17,2% δήλωσαν ότι δεν υπάρχει.

Από την άλλη πλευρά, όμως, δήλωσαν κατά 71% ότι η αντίληψη αυτή δεν επηρεάζει καθόλου την μαθησιακή τους εξέλιξη.

Η τελευταία δήλωση αντιφάσκει με τις σχετικές τοποθετήσεις των φοιτητών από τους οποίους πήραμε συνέντευξη.

Κ.Φ4.2: Το ποσοστό που παρακολουθεί πιστεύω ότι είναι ελάχιστο.

Εγώ προσωπικά δεν παρακολουθώ... και η παρέα μου δεν παρακολουθεί. Τους άλλους που παρακολουθούν τους βλέπουμε κάπως παράξενα, τους χαρακτηρίζουμε "κοράκια"... γιατί κάνουν διαφορετική ζωή από τη δική μας.

Κ.Φ4.1: Και είναι σπάνιες οι περιπτώσεις παιδιών που παρακολουθούν και διαβάζουν και κοιμούνται νωρίς. Αυτές οι εξαιρέσεις των παιδιών χαρακτηρίζονται από τους άλλους φοιτητές "κοράκια" οι εξαιρέσεις θεωρούνται κατακριτέες...

Κ.Μ4: Το πιο συνηθισμένο είναι να ξυπνάς αργά, να κοιμάσαι αργά. Το να καθίσεις να διαβάσεις πρέπει να το κάνεις κρυφά αλλιώς θα σε κοροϊδέψουν χαρακτηρίζοντάς σε "κοράκι", "σπασίκλα" κ.τ.λ. Για να μη φανείς ότι διαφέρεις από τους άλλους προσαρμόζεσαι. Ιδιαίτερα το διάβασμα θεωρείται σαν κάτι το εντελώς αφύσικο, λες και δεν είμαστε φοιτητές.

Α.Ι7: Οι περισσότεροι καταλαβαίνουν ότι δεν έχουν σωστό πρόγραμμα και προσπαθούν να το διορθώσουν, όμως δεν τα καταφέρνουν. Ίσως γιατί παρασύρονται από το περιβάλλον, από τους άλλους φοιτητές.

Ανεξάρτητα αν η νοοτροπία που συμπυκνώνεται στους όρους κοράκι και σπασίκλας επηρεάζει ή όχι τη μαθησιακή εξέλιξη του ατόμου, γεγονός είναι ότι αυτή είναι η κυρίαρχη νοοτροπία των οικοτρόφων.

Εκτιμούμε ότι αυτή η νοοτροπία αποτελεί συνέχεια μιας νοοτροπίας που υπάρχει ήδη στο Λύκειο. Η διαφορά της νοοτροπίας που κυριαρχεί στην Εστία -και γενικά σε ευρείς φοιτητικούς κύκλους- από την αντίστοιχη του Λυκείου είναι ότι, σε αντίθεση με τους μαθητές, η πλειοψηφία των φοιτητών μεταφράζει την αντίθεσή της και την αρνητική της στάση απέναντι στη μελέτη σε πράξη.

Αυτή η συγκεκριμένη συμπεριφορά των φοιτητών μπορεί να ερμηνευτεί ως ένα είδος επανάστασης απέναντι στο κατεστημένο που θέλει το φοιτητή επιμελή εργατικό και συνεπή στις σπουδαστικές του υποχρεώσεις. Ότι αυτή η επανάσταση εμφανίζεται τόσο έντονα στο φοιτητό-κοσμο οφείλεται, κατά τη γνώμη μας, στο ότι οι περισσότεροι νέοι αποδεσμεύονται για πρώτη φορά σ' αυτή τη φάση της εξέλιξής τους από την κηδεμονία της οικογένειάς τους.

Αυτό βέβαια ισχύει για όλους τους φοιτητές. Σύμφωνα όμως με τις απόψεις των ίδιων των οικοτρόφων, υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των οικοτρόφων της Εστίας και των λοιπών φοιτητών σ' ό,τι αφορά την ενασχόληση με τις σπουδές. Οι μη οικοτρόφοι έχουν σοβαρούς οικονομικούς λόγους να θέλουν να αποπερατώσουν έγκαιρα τις σπουδές τους. Αντίθετα για τους οικοτρόφους οι σπουδές είναι σχεδόν δωρεάν. Η απουσία της οικονομικής πίεσης επιτρέπει, λοιπόν, στους δεύτερους να επιμηκύνουν τη φοιτητική ζωή¹.

3.4.3 Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας

Στο κεφάλαιο 2 αναφέραμε ότι η Φ.Ε δεν διέθετε επίσημα Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας.

Σε σχετική ερώτησή μας, αν δηλαδή υπήρχε Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, 8,4% των ερωτηθέντων δεν απάντησαν, 71% δήλωσαν ότι δεν υπήρχε και 20,6% ότι υπήρχε. Αυτοί οι αριθμοί υποδηλώνουν ότι στη συνείδηση κάποιων φοιτητών υπήρχε κανονι-

1 Αυτός ο ισχυρισμός των οικοτρόφων παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον. Δεν μπορούσε όμως να επαληθευτεί ή να διαψευσθεί από την παρούσα έρευνα.

σμός ενώ στη συνείδηση κάποιων άλλων δεν υπήρχε ή υπήρχε κάποια σύγχυση.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρούμε τη διαπίστωση, ότι εκείνοι που δήλωσαν ότι η Εστία διέθετε Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας είναι οι φοιτητές που ζούσαν πάνω από δύο χρόνια στην Εστία, δηλαδή οι αρχαιότεροι. Αντίθετα, οι νεότεροι δήλωσαν ότι στην Εστία δεν υπήρχε κανονισμός (βλ. πίνακα 3)¹.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Συνάφεια μεταξύ των μεταβλητών "χρόνος διαμονής στην Ε΄ και ύπαρξη Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας" (ΕΚΛ).

Υπάρχει Ε.Κ.Λ.	Έτη παραμονής στην Ε				σύνολο
	1	2	3	4 και άνω	
ναι η = 27	3 13,6	4 12,9	7 21,2	13 38,2	27 22,5
όχι η = 93	19 86,4	27 87,1	26 61,8	21 61,8	93 77,5
σύνολο η = 120	22 18,3	31 27,5	34 28,3	34 28,3	120 100,-

$$N=120 \quad \chi^2=7,48 \quad p=0,05$$

Τα στοιχεία του πίνακα 3 αποτελούν τεκμήριο για την υπόθεσή μας, σύμφωνα με την οποία, αν δεν υπήρχε επίσημος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, τότε θα πρέπει να υπήρχαν στην Εστία κάποιοι έστω ασαφείς και μη δεδηλωμένοι κανόνες.

Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι να αναζητήσουμε και να αποκωδικοποιήσουμε αυτούς τους μη δεδηλωμένους κανόνες οι οποίοι όπως φαίνεται είναι ιδιαίτερα γνωστοί στους παλαιότερους φοιτητές.

3.4.4 Ιεραρχία

Μια πρώτη προσέγγιση αυτού του θέματος εκτιμούμε ότι μας παρέχει η διερεύνηση της ιεραρχικής πυραμίδας μεταξύ των οικοτρόφων.

1 Οι φοιτητές που θα ήθελαν να υπάρχει ΕΚΛ (το ποσοστό τους ανέρχεται στα 20%) φέρουν κατά κανόνα ως επιχείρημα την έλλειψη ησυχίας στην Εστία.

22,1% των ατόμων του δείγματος δήλωσαν ότι υπάρχει ιεραρχία μεταξύ των οικοτρόφων, 71,8% δήλωσαν ότι δεν υπάρχει και 6,1% δεν απάντησαν στη σχετική ερώτηση.

Την ύπαρξη ιεραρχίας υπογράμμισαν ιδιαίτερα οι νέοι φοιτητές. 32% των οικοτρόφων που ζούσαν για πρώτο χρόνο στην Εστία έκαναν την παραπάνω δήλωση, έναντι 19% των οικοτρόφων που ζούσαν για τέσσερα ή και περισσότερα χρόνια.

Η παλαιότητα, λοιπόν, είναι ένα από τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία γίνεται η κατάταξη του οικοτρόφου στην ιεραρχική πυραμίδα.

Νρ. 15: ... υπάρχει κάποια νοοτροπία στρατού που θέλει τους πρωτοετείς ψάρια.

Νρ. 19 Στην ιεραρχία στέκουν πιο ψηλά οι παλαιότεροι. Χαρακτηριστικά ονομάζουν τον πρωτοετή "μαντρίκουλα".

Άλλες ιδιότητες που εξασφαλίζουν μια υψηλή θέση στην ιεραρχική κλίμακα είναι η πολιτική και συνδικαλιστική δράση (και προπάντων η συμμετοχή στο Δ.Σ του Συλλόγου των οικοτρόφων), οι καλές σχέσεις με τη διεύθυνση της Εστίας και, τέλος, η Σχολή φοίτησης. Ιδιαίτερο κύρος έχουν, για παράδειγμα, οι παλαιότεροι φοιτητές της Ιατρικής Σχολής.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι εκείνοι που λίγο ή πολύ αποτελούν τον γνώμονα και λειτουργούν ως πρότυπο συμπεριφοράς είναι οι παλαιοί οικοτρόφοι. Είναι "όπως και στο στρατό, οι παλιοί ελέγχουν τα πράγματα. Οι νέοι είναι πιο "συνεσταλμένοι" (Νρ. 109).

Η κατάταξη των νέων (πρωτοετών) φοιτητών στην ιεραρχική πυραμίδα και γενικά η ένταξή τους στην κοινωνική ζωή της Εστίας εξαρτάται κυρίως από την ένταξή τους σε κάποια από τις ήδη υπάρχουσες παρέες, οι οποίες κατά κανόνα έχουν συγκεκριμένα πολιτικά χαρακτηριστικά.

Μη αποδοχή του status quo και μη ένταξη στο ρυθμό ζωής της Εστίας συνεπάγονται αρνητικές κυρώσεις και στη χειρότερη περίπτωση την περιθωριοποίηση. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι τόσο ασφυκτικός που η απόκλιση από τους κανόνες και το ρυθμό της εστιακής ζωής είναι σχεδόν αδιανόητη.

Όπως μας είπε μια παλαιά οικοτρόφος: "Στην Εστία για να επιβιώσεις πρέπει να είσαι κοινωνικός".

Ιδιαίτερα έντονος -και για τους νέους πολύ ενοχλητικός αν όχι φοβερός- φαίνεται να είναι ο έλεγχος που ασκείται μέσω του "θεσμού των σκαλιών".

3.4.5 Τα σκαλάκια ως σημείο συμπύκνωσης της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία.

Σκαλάκια ονομάζουν οι οικοτρόφοι τα σκαλιά που βρίσκονται απέναντι από την κεντρική είσοδο της Εστίας και οδηγούν από το φουαγιέ στο χώρο του κυλικείου (μπαρ). Στο σημείο αυτό διασταυρώνονται όλοι οι δρόμοι της Εστίας. Αυτό το σημείο, λοιπόν, έχουν επιλέξει οι φοιτητές ως τόπο συνάντησης.

Τα σκαλάκια είναι ένα είδος "αρχαίας αγοράς" με πολλές λειτουργίες. Είναι ένα είδος "θεσμού" ο οποίος όσο απαραίτητος είναι για τους οικοτρόφους, άλλο τόσο παρεξηγημένος και αμφιλεγόμενος είναι.

Στο ερωτηματολόγιο κλήθηκαν οι οικοτρόφοι να απαντήσουν στην ακόλουθη ανοιχτή ερώτηση: «Τι σημαίνουν για σας τα σκαλάκια της Εστίας»; Οι απαντήσεις των φοιτητών στην ερώτηση αποτελούν ένα είδος ακτινογραφίας της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία. Γι αυτό θα επιχειρήσουμε παρακάτω μια αναλυτική παρουσίαση και κατηγοριοποίηση των απαντήσεων.

α) Τα σκαλάκια ως τόπος συνάντησης, κοινωνικών επαφών και αναψυχής (στέκι)

Κ.Φ4.2: Χώροι αναψυχής υπάρχουν. Είναι το μπαρ, είναι τα σκαλάκια
Νρ.10: Είναι η πλατεία του χωριού.

Νρ.12: Είναι η πιο ευχάριστη ώρα. Τα σκαλάκια είναι η επαφή, η επικοινωνία, το χάζι, η συζήτηση, η διασκέδαση με τους άλλους φοιτητές.

Νρ.39: ... χώρος για πολιτική αντιπαράθεση και πολιτικό καυγά.

Νρ.54: Κάτι ανάλογο με την αρχαία αγορά.

Νρ.80: Χώρος συζήτησης ... να δεις λίγα πρόσωπα.

β) Τα σκαλάκια ως τόπος για καμάκι.

Νρ .20: Χώρος για καμάκι και θάψιμο.

Νρ.65: Χώρος για καμάκι.

Νρ.81: Παρατηρητήριο εισόδου - εξόδου όπως και για καμάκι

Νρ.125: Νυφοπάζαρο

γ) Τα σκαλάκια ως έκφραση της πολιτιστικής μιζέριας

Νρ.47: Τα σκαλάκια αποτελούν την αποθέωση της μιζέριας, του ωχαδερφισμού, των αδιεξόδων της νέας γενιάς (και) του αργού θανάτου του πολιτισμού μας.

Νρ.50: Καθόμαστε στις σκάλες σαν αυτιστικά παιδιά χωρίς ενδιαφέροντα.

Νρ.75: Τα σκαλάκια αποτελούν προσωποποίηση της μιζέριας και της έλλειψης ενδιαφερόντων και διεξόδων.

δ) Τα σκαλάκια ως μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου

Νρ.22: Από αυτά περνάει σε ακτινογραφία το κάθε τι.

Νρ.30: ... στίλ τελωνείου, κοινωνικός έλεγχος από τους κριτές της Εστίας.

Νρ.73: Στέκι κουτσομπολιού σαν τα πεζούλια της παλιάς γειτονιάς.

Νρ.82: Τα σκαλάκια σημαίνουν ότι αν δε χαιρετάς όσους είναι εκεί, είσαι αντικοινωνική, κλειστή, μονόχρωμη και ό,τι άλλο ή και κοράκι... τρομερές παρεξηγήσεις, δηλαδή, για το άτομό σου...

Νρ.85: Όταν δεν κάθεσαι εσύ σ' αυτά νιώθεις ότι περνάς από πασαρέλα. Όταν όμως κάθεσαι ο ίδιος, νιώθεις ότι βρίσκεσαι σε υπεροχή. Είσαι στα σκαλάκια, σε φοβούνται γιατί μαθαίνεις τα πάντα για τους άλλους. Γενικά δε μ' αρέσει πολύ αυτός ο σχεδόν θεσμός.

ε) Τα σκαλάκια ως αναγκαίο κακό

Νρ.44: .. Είναι το άσχημο στέκι που δυσφημίζει τους Εστιακούς. Ίσως το ότι δεν υπάρχουν χώροι αναψυχής οδηγεί τους Εστιακούς εκεί.

Νρ.48: Η χειρότερη μορφή κουτσομπολιού και χασίματος χρόνου και ενεργητικότητας, αλλά και μια αναγκαία διέξοδος για αναζήτηση παρέας, όταν δεν μπορείς να μείνεις άλλο στο δωμάτιό σου. ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΚΑΚΟ.

Νρ.74: ... τρόπος αποφυγής της μοναξιάς του δωματίου.

στ) Τα σκαλάκια, τόπος προς αποφυγή

Νρ.21:...αδιαφορώ και τ' αποφεύγω.

Νρ.78:Αρνητικός ο ρόλος τους στον όλο χώρο της Εστίας. Κάθονται με τις ώρες άτομα αργόσχολα και σχολιάζουν τον καθένα μας.

Νρ.116: Χώρος για αργόσχολους.

Νρ.124: Δεν έχω καθίσει (σ αυτά) ούτε πρόκειται. Μ' ενοχλούν οι φιλόσοφοι της σκάλας.

Από τις παραπάνω μαρτυρίες των οικοτρόφων καταφαίνεται ότι όσα διαδραματίζονται στα σκαλάκια αποτελούν την συμπύκνωση της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία.

Τα σκαλάκια "είναι το πολιτικοπολιτιστικοιδεολογικοερωτικό στέκι του φοιτητή" (Νρ.59). Είναι ένα είδος θεσμού ο οποίος δημιουργήθηκε στην πορεία του χρόνου και λειτουργεί κυρίως ως μηχανισμός κοινωνικοποίησης της εκάστοτε νέας γενιάς οικοτρόφων, δεδομένου ότι στο σημείο αυτό δε συχνάζουν μόνο οι αργόσχολοι -όπως υποστήριξαν κάποιοι οικοτρόφοι- αλλά και οι εκπρόσωποι των διαφόρων πολιτικών παρατάξεων, καθώς και τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου που ως στόχο τους έχουν την προσέγγιση και την ενημέρωση των οικοτρόφων.

Βέβαια, εκτός από τις **οργανωμένες φοιτητικές ομάδες** οι οποίες δεν είναι καθημερινά παρούσες στα σκαλάκια, υπάρχουν και οι **άτυπες ομάδες**, οι οποίες λειτουργούν ως φορείς της εστιακής παράδοσης και των τελετουργιών ενσωμάτωσης των νέων στην εστιακή υποκουλτούρα. Όποιος "σνομπάρει" αυτές τις άτυπες ομάδες πρέπει να είναι έτοιμος να υποστεί αρνητικές κυρώσεις. Αυτές μπορεί να είναι: ένα σφύριγμα, ένα ξεροβήξιμο, ένα ειρωνικό γέλιο ή και μόνο ένα βλέμμα. Μια φοιτήτρια αναφερόμενη στα σκαλάκια έγραψε "... περισσότερο μ' ενοχλεί το βλέμμα των ανδρών..." (Νρ.115).

Όποιος δε χαιρετά όλους όσους κάθονται εκεί είναι αντικοινωνικός, κλειστός, μονόχλωτος, κοράκι (βλ. παραπάνω Νρ.82). Όταν δεν κάθεται εσύ εκεί νιώθεις ότι περνάς από πασαρέλα... Είσαι στα σκαλάκια σε φοβούνται... (βλ. παραπάνω Νρ.85).

Η ένταξη στην εστιακή κοινότητα φαίνεται, λοιπόν, να περνά μέσα από τις διάφορες διαδικασίες που διαδραματίζονται στα σκαλάκια.

Μερικοί φοιτητές χαρακτήρισαν τα σκαλάκια ως αναγκαίο κακό και ως έκφραση της πολιτιστικής μιζέριας και σίγουρα δεν έχουν

άδικο. Εκτιμούμε, όμως, ότι και αν ακόμη υπήρχαν ικανοποιητικοί χώροι αναψυχής και πολιτιστικές εκδηλώσεις, πάλι θα υπήρχε ανάγκη δημιουργίας ενός παρόμοιου θεσμού. Οι φοιτητές που ζουν ένα είδος ιδρυματικής ζωής, απομονωμένοι στα δωμάτιά τους (στα κλουβιά τους όπως χαρακτηριστικά έγραψε ένας οικότροφος) χρειάζονται ένα Forum όπου θα εκφραστούν ελεύθερα.

Από την άλλη πλευρά χρειάζονται μηχανισμούς και διαδικασίες μέσω των οποίων θα επιτευχθεί η ένταξη των νέων οικότρφων στην εστιακή κοινότητα και θα διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της. Ένας τέτοιος δοκιμασμένος μηχανισμός είναι τα σκαλάκια. Και όπως προκύπτει από τις δηλώσεις των οικότρφων τα περιθώρια που έχει ένας νέος οικότροφος να μην αποδεχτεί τους κανόνες συμβίωσης και να αποκλίνει απ' αυτούς είναι πάρα πολύ περιορισμένα. Μ' αυτή την έννοια η κοινωνικοποίηση (με την έννοια της ενσωμάτωσης) στην εστιακή κοινότητα έχει ένα καταναγκαστικό χαρακτήρα.

3.5 Η Εστία ως χώρος πολιτικής κοινωνικοποίησης

Σύμφωνα με τις δηλώσεις των 65% των οικοτρόφων, οι φοιτητικές (κομματικές) παρατάξεις ήταν ιδιαίτερα δραστήριες στο χώρο της Εστίας.

Το λεγόμενο "πολιτικό καμάκι" είναι πολύ συνηθισμένη πρακτική, η οποία, όμως, απορρίπτεται από την πλειοψηφία των οικοτρόφων. 60% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η στάση τους απέναντι στο πολιτικό καμάκι ήταν αρνητική. 26% είχαν αδιάφορη στάση, 10% ανεκτική και μόνο 4% θετική.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών που μας έδωσαν συνεντεύξεις, εκείνο που τους ενοχλούσε στο πολιτικό καμάκι ήταν ότι οι εκπρόσωποι των κομματικών παρατάξεων δεν τους σεβόταν ως προσωπικότητα, αλλά τους προσέγγιζαν με αποκλειστικό κριτήριο την κομματική τοποθέτηση και το κομματικό όφελος.

ΦΠΨ.Απ.Εμένα δε μ' άρεσε το γεγονός ότι μας έκριναν τα παιδιά που συνδικαλιζόνταν από την πολιτική μας θέση... Θυμάμαι όταν είχα πρωτοπάει στην Εστία (δεν είχα τότε πολιτική θέση, ερχόμενη από το χωριό), βρέθηκα μέσα σ' ένα δωμάτιο και κάποιο παιδί μου είπε: «εσύ, Ρηγού είσαι;» Εγώ βέβαια, δεν ήξερα τι θα πει αυτός ο όρος τότε. Προσπάθησε να με πλησιάσει από την πολιτική μου θέση, ενώ θα μπορούσε να με πλησιάσει διαφορετικά. Δεν έχει σημασία ποια παράταξη είσαι. Είσαι ένας άνθρωπος που έχει ενδιαφέροντα. Άμα τον ενδιαφέρεις τον άλλο κουβέντιασε γι αυτά τα θέματα, όχι αν είσαι Ρηγού ή ΚΝίτισσα.

Κ.Μ4:Το κλίμα στην Εστία δε σε προσελκύει να ασχοληθείς με την πολιτική ζωή, αλλά να αντιδράσεις στο άμεσο ή έμμεσο πολιτικό καμάκι.

Οι παρέες στην Εστία συγκροτούνται με βάση την πολιτική τοποθέτηση των παιδιών. Η παρέα που κάνει κάποιος χαρακτηρίζει και την παράταξη στην οποία ανήκει.

Γεγονός πάντως είναι ότι "ο χώρος της Εστίας είναι ένας χώρος έντονων πολιτικών αναζητήσεων. Είναι έντονη η δράση των συνδικαλιστικών παρατάξεων και κατ' επέκταση των πολιτικών παρατάξεων" (Α.Μ4).

Σύμφωνα με τις δηλώσεις μιας φοιτήτριας του 4ου έτους, παλαιότερα οι πολιτικές ζυμώσεις στην Εστία ήταν ακόμα πιο έντο-

νες . Τότε μάλιστα "μπορούσες να πάρεις πολλά πράγματα πάνω σ' αυτό τον τομέα, γιατί ήθελες δεν ήθελες προβληματιζόσουν και σκεφτόσουν" (Κ.Φ4.1). Παρά τις έντονες πολιτικές ζυμώσεις, 53,4% των οικοτρόφων δήλωσαν ότι η πολιτική ζωή στην Εστία δεν συνέβαλε στην πολιτική τους κοινωνικοποίηση. Οι υπόλοιποι δήλωσαν ότι επηρεάστηκαν εν μέρει ή και σε υψηλό βαθμό. Η συμβολή της εστιακής πολιτικής ζωής στην πολιτική κοινωνικοποίηση του ατόμου εστιάζεται κυρίως:

- στην παροχή πληροφοριών για τον τρόπο λειτουργίας των συνδικαλιστικών και κομματικών παρατάξεων,
- στην κατανόηση των ιδεολογικών διαφορών μεταξύ των παρατάξεων,
- στην κατανόηση της κουλτούρας όσων είναι οργανωμένοι στις παρατάξεις,
- στη συμμετοχή στα κοινά,
- στη λειτουργία του ατόμου σ' ένα συλλογικό (μαζικό) χώρο,
- στην απόκτηση πολιτικής συνείδησης.

Βέβαια, δεν λείπουν κι εκείνες οι δηλώσεις, σύμφωνα με τις οποίες, ο τρόπος λειτουργίας της πολιτικής ζωής στην Εστία απωθεί τους οικοτρόφους από την ενασχόληση με την πολιτική (Νρ. 73).

Μεταξύ των δύο φύλων υπάρχει μια στατιστικά σημαντική διαφορά σχετικά με τη συμβολή της πολιτικής ζωής στην Εστία στην πολιτική τους κοινωνικοποίηση. Τα κορίτσια δήλωσαν σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά ότι η "πολιτική ζωή στην Εστία" δεν επηρέασε καθόλου την πολιτική τους κοινωνικοποίηση (βλ. πίνακα 4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Συνάφεια μεταξύ φύλου και πολιτικής κοινωνικοποίησης στην Εστία

η πολιτική ζωή στην Ε συνέβαλε στην πολιτική τους κοινωνικοποίηση					
Φύλο	σε υψηλό βαθμό	εν μέρει	λίγο	καθόλου	σύνολο
αγόρια	9 12,5	15, 20,8	17 23,6	31 43,1	72 55,4
κορίτσια	4 6,9	8 13,8	7 12,1	39 67,2	58 44,6
σύνολο	13 10,-	23 17,7	24 18,5	70 53,8	130 100,-

$$N = 130 \quad \chi^2 = 7,71 \quad p = 0,05$$

Επίσης τα κορίτσια διαμαρτύρονται εντονότερα από τ' αγόρια για το λεγόμενο "πολιτικό καμάκι".

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την πολιτική κοινωνικοποίηση των οικοτρόφων είναι ο χρόνος παραμονής τους στην Εστία. όσο περισσότερος είναι ο χρόνος παραμονής στην Εστία, τόσο μεγαλύτερη είναι η συμβολή της εστιακής πολιτικής ζωής στην πολιτική κοινωνικοποίηση των οικοτρόφων.

Όπως προκύπτει από τις δηλώσεις των φοιτητών, τις οποίες παραθέσαμε παραπάνω, το "πολιτικό καμάκι" είναι έντονο και πολλές φορές ενοχλητικό. Αυτό οφείλεται κατά την εκτίμησή μας στον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των φοιτητικών παρατάξεων και ιδιαίτερα μεταξύ των "αριστερών" φοιτητικών παρατάξεων.¹

Αυτός ο ανταγωνισμός και το συνακόλουθο "πολιτικό καμάκι" γίνονται πολλές φορές ενοχλητικά. Από την άλλη πλευρά όμως, σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών, το "πολιτικό καμάκι" είναι ένας από τους κύριους μηχανισμούς που συμβάλλουν στην ένταξη των κάθε φορά νέων οικοτρόφων στις φοιτητικές παρατάξεις και μέσα απ' αυτές στην εστιακή και γενικά στη φοιτητική ζωή.

4. Η Εστία και ο κοινωνικός περίγυρος

Στο κεφάλαιο 3.2 διαπιστώσαμε ότι οι κοινωνικές σχέσεις των οικοτρόφων περιορίζονται στον πανεπιστημιακό και προπόντων στον εστιακό περίγυρο. Επίσης διαπιστώσαμε ότι οι σχέσεις των οικοτρόφων με το προσωπικό της Εστίας ήταν πολύ περιορισμένες. Περιορισμένες ήταν επίσης και οι κοινωνικές τους σχέσεις με τους κατοίκους της πόλης των Ιωαννίνων. Μόνο 22% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι είχαν αρκετές κοινωνικές σχέσεις μαζί τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει, όμως, η εικόνα που είχαν οι οικότροφοι -σύμφωνα πάντα με τις δηλώσεις τους- για τα Γιάννενα ως πόλη και για τους κατοίκους της.

---

1 .Η προσκείμενη στη Ν.Δ. παράταξη ΔΑΠ - ΝΔΦΚ δεν παίζει κανένα σημαντικό ρόλο στην Εστία. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην περίοδο 1988-1991 η ΔΑΠ εξέλεξε κάθε χρόνο μόνο ένα μέλος στο 7μελές Διοικητικό Συμβούλιο του Φοιτητικού Συλλόγου της Εστίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Εικόνα των οικοτρόφων για τα Γιάννενα και τους Γιαννιώτες.

εικόνα	για τα Γιάννενα	για τους γονείς
θετική	88 68,2%	17 13,5%
ουδέτερη	31 24,0%	42 33,3%
αρνητική	10 7,8%	67 53,2%
σύνολο	129 ¹ 100,1%	126 ² 100,-%

1) 2 δεν δήλωσαν 2) 5 δεν δήλωσαν

Από τον πίνακα 5 φαίνεται ότι οι φοιτητές της Εστίας είχαν κατά κανόνα μια θετική εικόνα για τα Γιάννενα ως πόλη και μια αρνητική για τους κατοίκους της (τους Γιαννιώτες). Το περιεχόμενο αυτών των δύο εικόνων το κατέγραψαν οι φοιτητές σε σχετικές ανοιχτές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων. Παρακάτω παραθέτουμε ενδεικτικά μερικές δηλώσεις.

Τα Γιάννενα ως πόλη

Νρ.61:... έλλειψη στρες στους κατοίκους που κατοικούν εδώ.

Νρ.63: Ασύγκριτα καλύτερη από Αθήνα - Πάτρα και έχει τα πλεονεκτήματα της απέναντι στη Θεσσαλονίκη

ρ.64: Ωραία πόλη... λείπει μια τολμηρή ανάπτυξη.

Νρ.122: Όμορφη πόλη που κινείται μ' έναν ιδιαίτερο ρυθμό, ωστόσο φτωχή στην παροχή δυνατοτήτων μάθησης, ενημέρωσης, ψυχαγωγίας, επικοινωνίας.

Νρ.59: Μικρό χωριό, άχαρη, ψυχρή, σκέτη φυλακή

Νρ.121: Ψυχοπλακωτική πόλη, με πνίγουν τα βουνά.

Εικόνα για τους Γιαννιώτες

Νρ.5: Άνθρωποι συντηρητικοί με αδυναμία στο χρήμα.

Νρ.69: Είναι τσιγκούνηδες. Δε μας προσφέρουν υπηρεσίες ανάλογα με τα λεφτά που τους προσφέρουμε.

Νρ.76: Επιφανειακά ευγενικοί, κατά βάθος συμφεροντολόγοι.

Νρ.81: Ανείλικρινείς, κερδοσκόποι, αφιλόξενοι.

Νρ.117: Σαν όλους τους επαρχιώτες αντιμετωπίζουν τους φοιτητές πολύ καχύποπτα και μερικές φορές εχθρικά.

Νρ.122: Έχω άσχημη εικόνα που οφείλεται στο γεγονός ότι θεωρούν τους φοιτητές ταξιδιάρικα πουλιά που προσφέρονται για εκμετάλλευση.

Νρ.58: Καλοί ή κακοί, όπως παντού. Γήινοι.

Νρ.64:Κλειστοί αρχικά, αλλά μετά ανοίγονται.

Νρ.45:Είναι φιλικόί.

Η εικόνα που έχουν οι φοιτητές της Εστίας για τους κατοίκους των Ιωαννίνων συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό με την εικόνα που έχουν οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Πατρών για τους κατοίκους της Πάτρας (βλ. Κοσμόπουλος κ.α. 1985: 34).

Ο Κοσμόπουλος και οι συνεργάτες του ερμηνεύουν τη στάση των φοιτητών επικαλούμενοι την ψυχολογία του μετανάστη και τον κλειστό χαρακτήρα της Πατρινης κοινωνίας. Οι παραπάνω παράγοντες είναι ορθοί, όμως δεν αρκούν για να ερμηνεύσουν την αρνητική στάση των φοιτητών απέναντι στους κατοίκους της Πάτρας και των Ιωαννίνων αντίστοιχα. Αν κυρίαρχοι παράγοντες ήταν οι δύο παραπάνω, τότε θα έπρεπε, λογικά, να υπάρχει μια ουδέτερη σχέση μεταξύ των δύο πλευρών:

Η αρνητική στάση των φοιτητών οφείλεται πολύ περισσότερο α) στην **οικονομική εκμετάλλευση** που επιχειρούν οι ντόπιοι σε βάρος των φοιτητών και β) στις **προκαταλήψεις** και τα **στερεότυπα** που υπάρχουν και στις δύο πλευρές. Βέβαια, στην έρευνά μας δεν συμπεριλάβαμε τους κατοίκους της πόλης και, επομένως, δεν μπορούμε να εκφράσουμε άποψη για τη γνώμη που έχουν αυτοί για τους φοιτητές. Καλέσαμε όμως τους φοιτητές να απαντήσουν στην ακόλουθη ερώτηση: «Ποια γνώμη νομίζετε ότι έχουν οι Γιαννιώτες για την Εστία»; Από τις σχετικές απαντήσεις προκύπτει ότι σχεδόν τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων οικοτρόφων νόμιζαν ότι οι κάτοικοι της πόλης είχαν μια αρνητική εικόνα για την Εστία, η οποία στηριζόταν σε προκαταλήψεις και στερεότυπα.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών, η αρνητική γνώμη που έχουν οι κάτοικοι της πόλης για την Εστία εστιάζεται κυρίως σε θέματα ηθικής. Η Εστία ισχύει στη συνείδηση των Γιαννιωτών ως χώρος επικίνδυνος, "χαρτοπαιχτική λέσχη", "χώρος ακολασίας" (Νρ.36), "χώρος διακίνησης ναρκωτικών" (Νρ.2) κ.λπ.

Χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη δήλωση ενός φοιτητή:

Νρ.27: Μια φορά σ'ένα κατάστημα, όταν έμαθαν ότι ζω στην Εστία, με ρώτησαν αν όντως γίνονται όργια, όπως ακούγεται.

Ένα άλλο στοιχείο που φαίνεται να ενισχύει την αρνητική γνώμη των κατοίκων της πόλης για την Εστία είναι ότι η Εστία είναι ο χώρος των φτωχών (Νρ.104).

Συνοψίζοντας, λοιπόν, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι φοιτητές της Εστίας έχουν μια αρνητική γνώμη για τους κατοίκους της πόλης των Ιωαννίνων και συγχρόνως πιστεύουν ότι και οι Γιαννιώτες έχουν μια εξίσου αρνητική γνώμη για τους ίδιους. Αυτή η κατάσταση -που, όπως αναφέραμε, είναι σ' ένα βαθμό προϊόν προκαταλήψεων και στερεοτύπων- λειτουργεί ανασταλτικά στην επικοινωνία μεταξύ των φοιτητών και των μελών της τοπικής κοινωνίας.

Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να εξετασθεί το θέμα των κοινωνικών σχέσεων των φοιτητών με τον εξωπανεπιστημιακό περίγυρο στα πλαίσια μιας ευρύτερης θεώρησης, η οποία θα έχει ως αντικείμενο ανάλυσης τη σχέση του Πανεπιστημίου συνολικά με την τοπική κοινωνία. Αυτή η ανάλυση δεν μπορεί, όμως, να αποτελέσει αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

5. Υπενοικίαση: εκμετάλλευση ή διέξοδος από το ασφυκτικό εστιακό περιβάλλον;

Ένα από τα αρνητικά χαρακτηριστικά που καταλογίζονται στους οικοτρόφους είναι και η εκμετάλλευση φοιτητή από φοιτητή, μέσω της υπενοικίασης δωματίων στην Εστία.

Το φαινόμενο της υπενοικίασης παρουσιάζεται και στην Εστία Ιωαννίνων. 88,5% των ερωτηθέντων οικοτρόφων δήλωσαν ότι γνώριζαν προσωπικά περιπτώσεις υπενοικίασης. Οι περιπτώσεις των υπενοικιάσεων μάλλον σπανίζουν. Διογκώνονται όμως τόσο, που δημιουργείται, κυρίως προς τα έξω, η εντύπωση ότι οι υπενοικιάσεις είναι συνηθισμένο φαινόμενο. Άξιο σημειώσεως είναι ότι αυτή η διόγκωση δεν γίνεται από τους ίδιους τους οικοτρόφους, αλλά από τον περίγυρο.

Οι ίδιοι οι οικότροφοι αιτιολογούν το φαινόμενο της υπενοικίασης επικαλούμενοι κυρίως δύο κατηγορίες επιχειρημάτων. Αυτά που κινούνται στον άξονα της **εκμετάλλευσης** φοιτητή από φοιτητή και, προπάντων, εκείνα που αφορούν στη δυνατότητα διεξόδου από το ασφυκτικό εστιακό περιβάλλον, μέσω της υπενοικίασης. Παρακάτω παραθέτουμε μερικές μαρτυρίες των οικοτρόφων, οι οποίες μας παρέχουν μια πληρέστερη εικόνα της ερμηνείας που δίδουν στο φαινόμενο της υπενοικίασης.

Η υπενοικίαση ως μορφή εκμετάλλευσης

- Νρ.22:Γιατί οι ίδιοι έχουν την οικονομική ευχέρεια να μείνουν έξω και βέβαια το προτιμούν. Με την υπενοικίαση βγάζουν το μισό δικό τους ενοίκιο.
- Νρ.84:Για να ζουν οι ίδιοι πιο όμορφα έξω και να έχουν πολύ μεγαλύτερο χαρτζιλίκι. Στην ουσία αυτό λέγεται εκμετάλλευση.
- A.M4:Αυτό πιστεύω ότι έχει να κάνει με δύο παράγοντες. Από τη μια μεριά ότι μπαίνουν άτομα στην Εστία τα οποία δεν έχουν ανάγκη. Και δίνεται αυτή η δυνατότητα με το ότι μπορούν να φέρνουν ψεύτικα χαρτιά.

Η υπενοικίαση ως διέξοδος από την Εστία

- Νρ.71:Δεν τους αρέσει η Εστία και βρίσκουν έτσι έσοδο για να πληρώσουν τμήμα του ενοικίου που δίνουν έξω.
- Νρ.83:Πέρυσι ήξερα μια κοπέλα η οποία το είχε (το δωμάτιο) υπενοικιάσει σε κάποιον γιατί δεν της άρεσε να μένει στην Εστία.
- A.M4:(συνέχεια) ... Η δεύτερη πλευρά έχει να κάνει με το ότι ο άλλος που μπαίνει στην Εστία θέλει, και καλά κάνει και θέλει, κάποιες καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Κι αν αυτό μπορεί να το εξασφαλίσει με ένα σπίτι στην πόλη, που ένα τμήμα του ενοικίου το πληρώνει κάποιος άλλος μέσω της υπενοικίασης, θα του είναι πολύ ευχάριστο.
- K.M4:Πιστεύω ότι και σ' ένα υπόγειο να μείνεις στην πόλη είναι πολύ καλύτερα από το να μείνεις εδώ. Σίγουρα αυτοί που επικοινωνούν τα δωμάτια το κάνουν γιατί δεν μπορούν να μείνουν εδώ μέσα.
- .A.Φ4:Υπάρχει αυτό το φαινόμενο. Δικαιολογείται ίσως από το γεγονός ότι κάποια άτομα ψυχοπλακώνονται στο χώρο της Εστίας και φεύγουν για να μείνουν έξω. Και για να τα βγάλουν πέρα με το νοίκι, νοικιάζουν το δωμάτιό τους.
- A.17:Κοίταξε, εγώ είμαι ένας από αυτούς. Το έκανα αυτό φέτος και πέρυσι. Γιατί το έκανα αυτό; Επειδή υπήρχαν προσωπικά προβλήματα, πρώτα-πρώτα (...) Αυτός ήταν ένας σημαντικός λόγος που με έκανε να φύγω από κει πέρα. Υπάρχουν και άλλοι. Για παράδειγμα δεν μπορούσα ποτέ να διαβάζω εκεί πέρα. Οι φίλοι, οι γείτονες, το περιβάλλον δε σε βοηθούν καθόλου να διαβάσεις. Η σχέση μου με την κοπελιά μου με

έκανε να αποφασίσω να φύγω και να βρω το σπίτι. Αλλιώς θα αναγκαζόμουν να μένω εκεί πέρα.

Άλλοι λόγοι που οδηγούν στην υπενοικίαση

Νρ.13: Δε σημαίνει ότι τα προσφέρουν (τα δωμάτια) με χρηματικό ποσό . Απλά διευκολύνουν συναδέλφους που δεν μπορούν ούτε στην Εστία να πάρουν δωμάτιο με κανονική κλήρωση, αλλά ούτε και έξω να ζήσουν.

Νρ. 17: Απλώς, αυτοί που βρίσκονται στα μεγάλα έτη έρχονται μόνο για τις εξετάσεις. Όταν φεύγουν νοικιάζουν τα δωμάτιά τους.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το φαινόμενο της υπενοικίασης δεν εξαντλείται στην εκμετάλλευση φοιτητή από φοιτητή. Ο παράγοντας **εκμετάλλευση** είναι σημαντικός, αποκτά, όμως, ερμηνευτική βαρύτητα μόνο σε συνδυασμό με τον παράγοντα **διέξοδος** από το **εστιακό περιβάλλον**. Εκτός τούτου δεν πρέπει να παραγνωριστούν δύο άλλοι παράγοντες που έμμεσα ή άμεσα αναφέρονται από τους οικοτρόφους: α) Ο παράγοντας της έμμεσης βοήθειας και υποστήριξης των συμφοιτητών που έχουν άμεση ανάγκη στέγης και β) ο παράγοντας **νομικό καθεστώς** της Εστίας που επιτρέπει την εισδοχή ατόμων που δεν έχουν οικονομικό πρόβλημα και κατά συνέπεια δεν είναι πρόθυμα να ζήσουν στην Εστία και να υποστούν τις όποιες αρνητικές επιπτώσεις συνεπάγεται η συλλογική ζωή στο ίδρυμα. Όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, η διαμονή στην Εστία αξιολογείται από τους ίδιους τους οικοτρόφους, περισσότερο αρνητικά παρά θετικά.

6.Επιπτώσεις της διαμονής στην Εστία για την εξέλιξη του ατόμου

Οι επιδράσεις της εστιακής ζωής στην ατομική εξέλιξη είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές. Από τις απαντήσεις των οικοτρόφων σε σχετική ερώτηση προέκυψε ότι οι επιδράσεις της εστιακής ζωής πάνω στην ατομική τους εξέλιξη ήταν:

μόνο θετικές	9,2%
μόνο αρνητικές	7,7%
θετικές και αρνητικές	50,0%
καμία επίδραση	33,1%

Το περιεχόμενο των θετικών και αρνητικών επιδράσεων είναι -σύμφωνα πάντα με τις δηλώσεις των οικοτρόφων- το ακόλουθο:

Θετικές επιδράσεις:

- ανάπτυξη κοινωνικότητας και αλληλεγγύης,
- εξοικείωση στη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων,
- εξοικείωση στην επικοινωνία με άτομα διαφορετικών αντιλήψεων,
- ανάπτυξη προβληματισμών (κυρίως κοινωνικο-πολιτικών),
- απόκτηση πολλών φίλων

Η ανάπτυξη της συλλογικότητας φαίνεται ότι έχει το τίμημα της, που είναι η προσωπική ελευθερία και έμμεσα η προσωπική ταυτότητα του ατόμου. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει από τις περισσότερες μαρτυρίες των φοιτητών.

Αρνητικές επιδράσεις:

- συνεχείς συμβιβασμοί και απώλεια της προσωπικής ζωής,
- άγχος και καταπίεση,
- κουτσομπολιό και ασφυκτικός κοινωνικός έλεγχος,
- περιορισμένες εμπειρίες και παραστάσεις,
- αποκοπή από τον εξωεστιακό κοινωνικό περίγυρο
- γκετοποίηση,
- ρουτίνα - μονοτονία,
- παραμέληση των σπουδών,
- μελαγχολία λόγω του περιορισμένου χώρου.

Οι αρνητικές επιδράσεις της φοιτητικής ζωής στο άτομο εκφράζονται σε πολλές περιπτώσεις στη μορφή συναισθημάτων μελαγχολίας, απελπισίας και απομόνωσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Αισθήματα μελαγχολίας και απομόνωσης των οικοτρόφων

συχνότητα	αισθάνεται μελαγχολία και απελπισία	αισθάνεται μοναξιά και απομόνωση
συχνά	20,8%	14,0%
κάπου - κάπου	42,3%	39,5%
σπάνια	33,1%	32,6%
ποτέ	3,8%	14,0%
σύνολο (N= 131)	100,0%	100,0%

Από τον πίνακα 6 φαίνεται, από τη μια, ότι 63% των οικοτρόφων αισθάνονται συχνά ή κάπου - κάπου μελαγχολία και απελπισία και, από την άλλη, ότι 53,5% αισθάνονται μοναξιά και απομόνωση, παρά τη συμβίωση με 470 συμφοιτητές. Οι αριθμοί αυτοί αποτελούν ένδειξη για την έκταση της αποξένωσης μεταξύ των οικοτρόφων. Χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη δήλωση ενός φοιτητή "Νιώθω σαν άγνωστος μέσα σε αγνώστους" (Νρ.63)

Σύμφωνα με τις δηλώσεις των φοιτητών τα κύρια αίτια για τα αισθήματα της μελαγχολίας και της μοναξιάς είναι τα ακόλουθα:

- η καταθλιπτική ομοιομορφία του περιβάλλοντος και η μονοτονία,
- η στενότητα του χώρου,
- η έλλειψη δυνατοτήτων ψυχαγωγίας,
- η έλλειψη ησυχίας και τάξης,
- η απομόνωση από τον εξωεστιακό κοινωνικό περίγυρο
- γκετοποίηση,
- ο ασφυκτικός κοινωνικός έλεγχος,
- η έλλειψη ουσιαστικής αλληλεπίδρασης και αλληλοκατανόησης.

Οι επιδράσεις της εστιακής ζωής στο άτομο δεν είναι, βέβαια, μόνο αρνητικές. Στις δηλώσεις, όμως, τόσο των φοιτητών που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο όσο κι εκείνων που μας έδωσαν συνέντευξη κυριαρχούν οι αρνητικές επιδράσεις. Από την άλλη μεριά, βέβαια, δηλώνουν ότι ερχόμενος κανείς στην Εστία έχει ήδη διαμορφωμένη προσωπικότητα και, επομένως, οι όποιες επιδράσεις της εστιακής ζωής είναι παροδικές και χωρίς συνέπειες.

Η συνολική εικόνα που προκύπτει από τις δηλώσεις των φοιτητών είναι αρνητική. Μερικοί δε διστάζουν να παραλληλίσουν την Εστία με το στρατό (κλειστό ίδρυμα).

Α.Μ4: Σίγουρα έτσι όπως είναι η ζωή στην Εστία επηρεάζει. Για να σου κάνω έναν παραλληλισμό: είναι σα να λες τι επιπτώσεις έχει ο στρατός στην προσωπικότητα κάποιου ανθρώπου. Είναι ανάλογοι λόγοι που δημιουργούν τη βεβαιότητα ότι επηρεάζει και μάλιστα σημαντικά σε αρνητική κατεύθυνση συνολικά.

Σε κάποιους άλλους η ζωή στην Εστία δημιουργεί φόβους και ανασφάλεια.

Κ.Μ4: Η Εστία σου δημιουργεί ένα αίσθημα ανασφάλειας. Φοβάσαι μέσα στο δωμάτιο, μήπως κάποιος σου ανοίξει ξαφνικά την

πόρτα (για ένα μεγάλο διάστημα όλα τα δωμάτια άνοιγαν με το ίδιο κλειδί, φέτος μόνο άλλαξαν κλειδαριές) και έξω απ' το δωμάτιο την κριτική του κόσμου που σε πληγώνει θες δε θες.

Η υποκειμενική αίσθηση της πλειοψηφίας των οικοτρόφων, ότι η διαμονή στην Εστία επιδρά κυρίως αρνητικά στην προσωπική τους εξέλιξη επιβεβαιώνεται από τις σχετικές στατιστικές αναλύσεις. Από τη διασταύρωση της μεταβλητής **χρόνος διαμονής** στην Εστία με τις μεταβλητές:

- βαθμός ευχαρίστησης με το δωμάτιο
- προτίμηση ιδιωτικής κατοικίας
- ύπαρξη εσωτερικού κανονισμού στην
- Επίδραση της διαμονής στην ατομική εξέλιξη
- αίσθηση μελαγχολίας
- αίσθηση απομόνωσης

προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα

Όσο αυξάνεται ο χρόνος διαμονής στην Εστία τόσο αυξάνεται και το ποσοστό των φοιτητών που δηλώνουν ότι υπάρχει εσωτερικός κανονισμός στην Εστία. 38,2% των οικοτρόφων που ζούσαν τέσσερα και πλέον έτη στην Εστία, έναντι 13,6% εκείνων που ζούσαν την πρώτη χρονιά, δήλωσαν ότι στην Εστία υπήρχε εσωτερικός κανονισμός. Ο κανονισμός αυτός είναι εκείνος που συνήθως επιβάλλουν οι παλαιότεροι στους νεότερους οικοτρόφους (βλ. πίνακα 3 και κεφ. 3.4.4).

Επίσης υπάρχει μια στατιστικά σημαντική συνάφεια μεταξύ "χρόνου διαμονής στην Ε" και βαθμού ευχαρίστησης με το δωμάτιο. Όσο αυξάνεται ο χρόνος διαμονής, τόσο εντονότερη είναι η δυσαρέσκεια με το δωμάτιο στην Εστία και η επιθυμία του οικοτρόφου να αποκτήσει ιδιωτική κατοικία. Βέβαια αυτή η ανοδική πορεία μεταστρέφεται σε φθίνουσα μετά το τρίτο έτος. Δηλαδή, στο τέλος των σπουδών που ο οικοτρόφος θα εγκαταλείψει έτσι κι αλλιώς την Εστία.

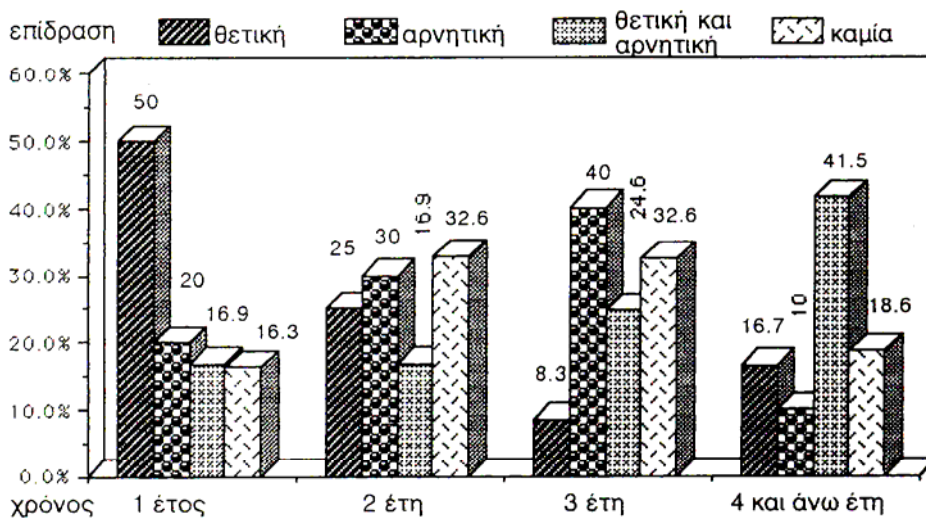
Μεταξύ της μεταβλητής "χρόνος διαμονής" στην Ε και εκείνης "επίδραση της διαμονής στην ατομική εξέλιξη" (σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση του οικοτρόφου) υπάρχει επίσης μια στατιστικά σημαντική συνάφεια.

Από το διάγραμμα 2 φαίνεται ότι οι θετικές επιδράσεις ακολουθούν μια φθίνουσα πορεία από το πρώτο μέχρι το τρίτο έτος διαμονής στην Εστία. Στο τέταρτο έτος υπάρχει μια σχετική ανάκαμψη η

οποία προφανώς οφείλεται στο ότι ο οικοτρόφος βρίσκεται πλέον στο στάδιο εξόδου από την Εστία.

Οι αρνητικές επιδράσεις ακολουθούν ακριβώς την αντίστροφη πορεία. Όσο περνάει ο καιρός αυτές αυξάνονται, σύμφωνα πάντα με την εκτίμηση των οικοτρόφων.

Τέλος, με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται το ποσοστό εξισορροπημένης εκτίμησης των θετικών και αρνητικών επιδράσεων που δέχεται ο οικοτρόφος στην Εστία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Συνάφεια μεταξύ του "χρόνου διαμονής στην Ε" και της "επίδρασης της διαμονής στην ατομική εξέλιξη"

$$N=130 \quad \chi^2=18,59 \quad df=9 \quad p=0,02$$

Μεταξύ της μεταβλητής "χρόνος διαμονής στην Ε", από τη μια, και "αισθήματα μελαγχολίας", από την άλλη, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική συνάφεια. Παρατηρείται, όμως, μια σαφής τάση μείωσης των ποσοστών των φοιτητών που καταλαμβάνονται από μελαγχολία, όσο περνάει ο χρόνος. Στο πρώτο έτος σπουδών εκείνοι που

δηλώνουν ότι αισθάνονται μελαγχολία ανέρχονται σε 30,8%, έναντι 22,6% στο δεύτερο έτος, 20% στο τρίτο και 13,2% στο τέταρτο.

Ακριβώς αντίστροφη (αλλά επίσης όχι στατιστικά σημαντική) είναι η εξέλιξη αναφορικά με την αίσθηση της απομόνωσης και της μοναξιάς στην Εστία.

Όσο προχωράει ο χρόνος, τόσο αυξάνονται τα ποσοστά εκείνων που δηλώνουν ότι αισθάνονται συχνά ή κάπου - κάπου μοναξιά και απομόνωση στην Εστία. Στο τέταρτο έτος παρατηρείται μια πολύ ελαφρά αναστροφή που οφείλεται στο ότι ο φοιτητής αρχίζει πλέον να προσανατολίζεται στη μεταπανεπιστημιακή ζωή.

Η διαπίστωση ότι η αίσθηση της μοναξιάς αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου αποτελεί ένδειξη για τις διαδικασίες αποξένωσης και αλλοτριώσης - όπως υπογραμμίζουν και οι ίδιοι οι ικότροφοι - που λαμβάνουν χώρα στην Εστία.

Η έλλειψη προσωπικής ζωής, η μη ουσιαστική ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών¹, ο ασφυκτικός κοινωνικός έλεγχος, που συχνά εμφανίζεται στη μορφή του κουτσομπολιού, η αποκοπή από τον ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περίγυρο είναι παράγοντες που δεν αφήνουν ανεπηρέαστη την εξέλιξη του οικοτρόφου.

Το ερώτημα αν οι θετικές και προπάντων οι αρνητικές επιδράσεις που δέχονται οι οικότροφοι είναι παροδικές, όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι, ή έχουν σοβαρότερες επιπτώσεις για την προσωπικότητά τους, δεν μπορεί να απαντηθεί από την παρούσα έρευνα.

---

1 Υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με τις δηλώσεις των οικότροφων οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους είναι επιφανειακές. Οι παρέες "επιπόλαιες", για "χαβαλέ", της "πλάκας" (βλ. κεφ. 3.2.).

7 Συμπεράσματα

Από τις αναλύσεις των προηγούμενων κεφαλαίων προκύπτει ότι η χωροταξική θέση της Φοιτητικής Εστίας Ιωαννίνων συμβάλλει στην αποκοπή των οικοτρόφων από τον κοινωνικό ιστό της πόλης.

Το γεγονός αυτό, καθώς και η κοινωνικοπολιτισμική και ηλικιακή ομοιογένεια των οικοτρόφων συμβάλλουν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της οργάνωσης και της λειτουργίας της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής στην Εστία.

Η οργάνωση της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής φέρει αρκετά χαρακτηριστικά όμοια μ' εκείνα των κλειστών ιδρυμάτων. Ο κύκλος της ζωής στο 24ωρο είναι σε μεγάλο βαθμό προκαθορισμένος και ακολουθείται από τη συντριπτική πλειοψηφία των οικοτρόφων παρόλο που δεν υποχρεώνονται από κάποιους θεσμοθετημένους κανόνες να ακολουθούν αυτό τον κύκλο ζωής.

Το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων των οικοτρόφων διαδραματίζεται στο χώρο της Εστίας είτε στα πλαίσια της ευρύτερης ομάδας των οικοτρόφων είτε σε μικρότερες ομάδες.

Η ατομική ελευθερία του οικοτρόφου είναι αρκετά περιορισμένη. Η τήρηση των κανόνων λειτουργίας της κοινωνικής ζωής στην Εστία δεν ελέγχεται από κάποια "αυθεντία", υπάρχει όμως μια άτυπη ιεραρχία κι ένας αυστηρός κοινωνικός έλεγχος που διασφαλίζουν ένα συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας της εστιακής ζωής.

Το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας της κοινωνικοπολιτισμικής ζωής των οικοτρόφων είναι ασαφές και μη δεδηλωμένο. Η κατανόηση των κανόνων του παιχνιδιού επιτυγχάνεται σταδιακά μέσα από την κοινωνικοποίηση της κάθε φορά νέας γενιάς οικοτρόφων στην εστιακή κοινότητα.

Η εσωτερίκευση της **εστιακής κουλτούρας** από τους κάθε φορά νέους οικοτρόφους είναι αποτέλεσμα διαδικασιών, οι οποίες δρομολογούνται από τις οργανωμένες πολιτικές - συνδικαλιστικές ομάδες ή από κάποιες άτυπες ομάδες που λειτουργούν ως ένα είδος φορέα της εστιακής κουλτούρας.

Η εστιακή κουλτούρα φέρει αρκετά χαρακτηριστικά μιας υποκουλτούρας, με την έννοια ότι αποκλίνει τόσο από τη γενικότερη φοιτητική κουλτούρα, όσο και από το γενικό κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα.

- Οι κλειστές παρέες, που συγχρόνως είναι αποκομμένες όχι μόνο από τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο, αλλά και από το άμεσο πανεπιστημιακό περιβάλλον,

-ο ρυθμός της ζωής (δραστηριότητα τη νύχτα, ανάπαυση τη μέρα),

-η στάση απέναντι στη μελέτη (όποιος μελετά είναι κοράκι και σπασίκλας),

-η απόρριψη κάθε κανονιστικού πλαισίου που επιβάλλεται "από πάνω" και η αποδοχή μόνο εκείνων των κανόνων που διαμορφώνονται μέσα από την κοινωνικοπολιτισμική ζωή και τη δυναμική της ομάδας,

-ο αυστηρός κοινωνικός έλεγχος, αποτελούν μερικές μορφές συμπεριφοράς που αποκλίνουν από το "κανονικό".

Βέβαια παρόμοιες μορφές συμπεριφοράς συναντούμε και σε φοιτητικές ομάδες εκτός Εστίας, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά τις κοινωνικές σχέσεις (βλ. σχετικά Κοσμόπουλος κ.ά. 1985: 31).

Η παρούσα έρευνα δεν μπορεί να τεκμηριώσει εμπειρικά τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ "εστιακών" και "μη εστιακών" φοιτητικών ομάδων. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μιας μελλοντικής έρευνας. Εκείνο που μπορούμε να υποστηρίξουμε με βεβαιότητα στην παρούσα έρευνα είναι, ότι η εστιακή υποκουλτούρα αναπτύσσει τη δική της δυναμική και είναι σε μεγάλο βαθμό αποκομμένη από την πανεπιστημιακή κοινότητα και σε ακόμα μεγαλύτερο από την τοπική κοινωνία.

Το στοιχείο που αποτελεί άμεσο και σταθερό συνδετικό κρίκο μεταξύ οικοτρόφων και Πανεπιστημίου είναι οι **εξετάσεις**. Την περίοδο των εξετάσεων στο επίκεντρο της εστιακής ζωής βρίσκεται η μελέτη, όπως δηλαδή συμβαίνει και στους λοιπούς φοιτητικούς κύκλους.

Βέβαια, ως συνδετικός κρίκος με την εξωεστιακή και εξωπανεπιστημιακή πραγματικότητα λειτουργεί και η κάθε φορά νέα γενιά φοιτητών. Φαίνεται, όμως, ότι οι παλαιοί οικότροφοι δεν αφομοιώνουν τόσο τις εμπειρίες που φέρνουν οι νέοι, όσο οι νέοι αφομοιώνουν και εσωτερικεύουν τους εστιακούς κανόνες. Αυτό έχει ως συνέπεια, το κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζεται η κοινωνικοπολιτισμική ζωή στην Εστία να αναπαράγεται σταθερά και να εξελίσσεται σε αργούς ρυθμούς.

Συμπερασματικά μπορούμε να υποστηρίξουμε, ότι η **εστιακή υποκουλτούρα** αποτελεί έναν ειδικό τύπο της φοιτητικής υποκουλ-

τούρας, η οποία με τη σειρά της θα μπορούσε να ενταχθεί στη λεγόμενη **κουλτούρα των νέων** (Youth Culture, Jugendkultur). Η φάση της νεότητας και της σχετικής κουλτούρας εστιάζεται, σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία, κυρίως στην ηλικία μεταξύ 12 και 20 ετών. Όμως, στην περίπτωση της σπουδάζουσας νεολαίας η φάση της νεότητας επιμηκύνεται λόγω της επιμήκυνσης των σπουδών (βλ. Schäfers 1986: 146 κ.ε. και Kerber/ Schmieder 1984: 274 κ.ε.).

Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε, επομένως, να εξετάσει το θέμα της κοινωνικοποίησης στην Εστία και γενικότερα στο Πανεπιστήμιο, εντάσσοντάς το στη θεωρία σχετικά με την κουλτούρα των νέων.

Σε μια τέτοια προσπάθεια εκείνο το στοιχείο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί η επιστημονική ανάλυση είναι η **κοινωνικοπολιτισμική οριοθετησιμότητα**. Η **κοινωνικοπολιτισμική ομοιογένεια** των οικοτρόφων αποτελεί τη συμπύκνωση των παραγόντων: **κοινωνική, πολιτισμική και γεωγραφική προέλευση**, καθώς και του παράγοντα **οικονομική κατάσταση**, οι οποίοι (παράγοντες) συμβάλλουν αποφασιστικά στη διαμόρφωση εκείνου που αποκαλέσαμε **εστιακή υποκουλτούρα**.

Υποθέτουμε ότι η εστιακή υποκουλτούρα συγκρινόμενη με τη γενικότερη φοιτητική (υπο)κουλτούρα, είναι πιο αντικονφορμιστική και φέρει εντονότερα χαρακτηριστικά διαμαρτυρίας και αντίστασης απέναντι στο αστικό κοινωνικοπολιτισμικό κατεστημένο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abercrombie Nicholas (κ.α): Λεξικό Κοινωνιολογίας, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1991.

Anderson Lynn R.: Προσωπικότητα και στάσεις των φοιτητών των ελληνικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1980.

Ανθογαλίδου Θεοπούλα: Κοινωνική κριτική και ιδεολογία στην εκπαίδευση, Οδυσσέας, Αθήνα 1990.

Ασπρογέρακας - Γρίβας Κων/νος: Η κατάσταση στα Πανεπιστήμια της Ελλάδας μετά το Νόμο-πλαίσιο (νόμο 1268/82 για τη δομή και λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων). Ανάλυση μιας εθνικής συμφοράς. Αθήνα 1984.

Βρυχέ Άννη/Γαβρόγλου Κώστας: Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης 1911-1981. Εκδ. Σύγχρονα Θέματα, Θεσσαλονίκη 1982.

Γεώργας Δ.: Οι οικογενειακές αξίες των φοιτητών. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ. 61 /1986, (σελ. 3-29).

Δαμανάκης Μιχάλης: Ομογενείς Φοιτητές σε Ελληνικά Πανεπιστήμια. Αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εκδόσεις Σμυρνιωτάκης, Αθήνα 1993.

Δρεττάκης Μανόλης: Οι σχολές κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών επιστημών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Παπαζήσης, Αθήνα 1977.

Δρεττάκης Μανόλης: Οι εισαγωγικές εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι.. Αθήνα 1979.

Κιντής Ανδρέας: Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα. Ανατομία, σκέψεις για την αναδόμησή της, Gutenberg, χ.ε.

Κοσμόπουλος Αλ.-Παϊζης Ν.-Πετρόπουλος Π.-Γεωργακάτος Σ.: Φοιτητική ζωή και νοοτροπία. Σκιαγράφηση των πρώτων αποτελεσμάτων σχετικής έρευνας στον φοιτητικό πληθυσμό του Πανεπιστημίου Πατρών. Παιδαγωγική Επιθεώρηση 2/85 (σελ. 13-43).

Κουτσουμάρης Γ.: Ανώτατη παιδεία και οικονομική ανάπτυξη. ΙΟΒΕ 1980.

Λαμπίρη-Δημάκη Ιωάννα: Προς μίαν ελληνικήν κοινωνιολογία της Παιδείας 2. ΕΚΚΕ, Αθήνα 1974.

Λαμπίρη-Δημάκη Ιωάννα: Η ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση. Οδυσσεύς, Αθήνα 1983.

Πανούσης Γιάννης: Οραματισμοί για μια άλλη Ανώτατη Παιδεία (άρθρα, 1980-85), Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1985.

Πανούσης Γιάννης: Το τέλος μιας (πανεπιστημιακής) εποχής. (άρθρα 1989-1991). Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1991.

Πεσμαζόγλου Στέφανος: Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασύμπτωτο μιας σχέσης. Θεμέλιο, Αθήνα 1987.

Ψαχαρόπουλος Γ./ Καζαμίας Α.: Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα: Κοινωνική και οικονομική μελέτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. ΕΚΚΕ, Αθήνα 1985.

Goffman Erving: Asyl Über die soziale Situation psychiatrischer Patienten und anderen Insassen, Suhrkamp, Frankfurt 1972, "τίτλος γνήσιου: Asylums. Essays of the Social Situation of Mental Patients and other Inmates (1961)".

Huber Ludwig: Sozialisation in der Hochschule, στο: K. Hurrelmann, D. Ulich (Hsg.): Handbuch der Sozialisationsforschung, Beltz, Weinheim und Basel 1980.

Krappmann Lothar: Sozialisation in der Gruppe der Gleichaltrigen, στο: K. Hurrelmann, D. Ulich (Hrsg.): Handbuch der Sozialisationsforschung, Beltz, Weinheim und Basel 1980.

Kerber, H./ Schmieder, A. (Hrsg): Handbuch der Soziologie. Zur Theorie und Praxis sozialer Beziehungen, rowohlts enzyklopädie, Hamburg 1984.

Schäfers, Bernhard: Soziologie des Jugendalters. Leske, Opladen 1985.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

1. Δημογραφικά στοιχεία

- 1.1 Φύλο
- 1.2 Τμήμα
- 1.3 Εξάμηνο σπουδών
- 1.4 Ηλικία
- 1.5 Τόπος προέλευσης (πόλη, χωριό, πληθυσμός)
- 1.6 Κοινωνική προέλευση:
μορφωτικό επίπεδο και επάγγελμα γονέων
- 1.7 Χρόνος διαμονής στην Εστία.

2. Υποδομή της Εστίας και Εσωτερικός Κανονισμός

- 2.1 Χώρος διαμονής (ευχάριστος-δυσάρεστος, μικρός-μεγάλος, κατάλληλος- ακατάλληλος)
- 2.2 Χώρος και δυνατότητες αναψυχής
- 2.3 Σίτιση
- 2.4 Καθαριότητα
- 2.5 Εσωτερικός Κανονισμός
- 2.6 Υπενοικίαση (κίνητρα)
- 2.7 Η Εστία ως χώρος μελέτης

3. Κοινωνική ζωή

- 3.1 Δυνατότητες αναψυχής-πολιτιστικές δραστηριότητες
- 3.2 Κοινωνικές σχέσεις - παρέες
- 3.3 Σχέσεις των δύο φύλων
- 3.4 Σχέσεις μεταξύ οικοτρόφων και προσωπικού της Εστίας
- 3.5 Σχέσεις με άτομα και ομάδες εκτός Εστίας
- 3.6 Κανονιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζονται οι

κοινωνικές σχέσεις (κανόνες διαβίωσης, ημερήσια και νυχτερινή ζωή)

- 3.7 Η Εστία ως χώρος "πολιτικής κοινωνικοποίησης"
- δράση κομματικών οργανώσεων
- Δ.Σ. της Εστίας πολιτικές συζητήσεις και ζυμώσεις
- άποψη - αξιολόγηση του οικοτρόφου

4. Σχέσεις Εστίας και Κοινωνικού Περιγύρου

- 4.1 Στάση του κοινωνικού περιγύρου (Γιαννιώτες, άλλοι φοιτητές, μέλη Δ.Ε.Π) απέναντι στους οικοτρόφους της Εστίας.
4.2 Στάση των οικοτρόφων απέναντι στους Γιαννιώτες
4.3. Στάση του προσωπικού της Εστίας απέναντι στους οικοτρόφους.

5. "Επιπτώσεις" της διαμονής στην Εστία για την εξέλιξη της "προσωπικότητας" του οικοτρόφου.

- 5.1 Αυτοεκτίμηση κατά πόσο η διαμονή στην Εστία επηρέασε θετικά ή αρνητικά την εξέλιξη (μαθησιακή, κοινωνική, ψυχολογική κ.λπ.) του οικοτρόφου και γιατί.